

MLADIKA

2/3-89

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
67
117 986 1989
9430059, 2/3 COBISS

L. 3000
Spedizione in abb. postale - G. 11170 - Periodico mensile - Marzo 1989

MLADIKA 2/3

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXIII. 1989

KAZALO

Vladimir Kos: Pesmi	25
Z obžalovanjem spremljamo napade	26
Pesmi (Vladimir Kos in Pavle Zidar	26
Marko Ivan Rupnik: Kako smo daleč od krščanske duhovnosti	27
Zora Tavčar: Osem Slovencev za danes: (2) Anton Trstenjak	28
Mogoče pa že veste, da	29
Jelka Cvelbar: Smeti naše vsakdanje	31
Bojan Brezigar: Da bi Prešernove misli prenašali v današnji čas	32
Spomini Milana Guština (2)	34
Na robu	34
Franjo Frančič: Istra gea mea (novela)	37
Antena	43
Martin Jevnikar: Umrl je dr. Tine Debeljak	47
Iz slovenske publicistike	48
Na platnicah: Akcija 10.000 lir; Čuk na Obelisku; Listnica uprave	
Prilogi: RAST 48-89, pripravlja uredni- ški odbor mladih. Pavle Merku: Svetniki v sloven- skem imenoslovju (str. 41-44)	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
telefon 040/768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 24.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Jugoslavi-
jo 30.000 din. Druge države 30.000
lir (ali enakovreden znesek v tuji va-
luti), po letalski pošti 40.000 lir.

Tisk in fotostavek:
»graphart«, Trst, ulica Rossetti 14
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

Akcija 10.000 lir za kulturo

Pristopite k skladu za pospeševanje kulture na Tržaškem, katerega cilji so:

- podpiranje slovenskega tiska;
- vzgoja mladih;
- utrditev slovenske prisotnosti v mestu;
- raziskovanje in zbiranje dokumentacije.

Doslej se je k akciji pridružilo 36 oseb.

Kako pristopimo k akciji?

Enostavno tako, da nakažemo vsoto 10.000 lir na:

- tekoči račun št. 2520 pri Hranilnici in posojilnici na Opčinah, naslovljen na Društvo slovenskih izobražencev; ali pa na
- poštni tekoči račun 14470348 na ime Mladika - Trst.

V obeh primerih je treba navesti razlog vplačila in napisati geslo »Akcija 10.000«.

Pristopite k akciji, da bomo čimprej dosegli število 100 podpornikov.

Tokrat se posebej zahvaljujemo prof. Jožetu Velikonji iz ZDA, ki je v naš sklad daroval 100 dolarjev. Posebna zahvala naj gre tudi vsem tistim, ki so vnaprej darovali znesek za pol leta ali celo leto.

*Blagoslovljene velikonočne praznike
želi vsem bralcem, podpornikom
in sodelavcem*

MLADIKA

SLIKA NA PLATNICI: Pomlad na Katinari (foto M. Magajna).

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Peter Rustja, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Maks Šah, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal (likovna oprema) in Ivan Žerjal. Vsi pisici sodelujejo brezplačno.

Znamenje v Koludrovici (detajl),
foto P. Cvelbar

Vladimir Kos

PO STARI ŠEGI BARDOV: VETRU

*Veter,
kaj zdaj pravijo o svetu? Da je izgubljen
v ozvezdij getu?
Da je prah,
trenutno osvetljen?
Slučaj,
ki se le človek ga zaveda?*

*Veter,
kaj v nas več ne tli podoba
Vstalega iz skalnatega groba?
Zmagovalca
naših smrtnosti
ne vidimo
na grobu zgodovine?*

*Veter, tuli! Prosim te, zatuli,
da te bodo vsaj ubogi čuli,
tisti s srcem polnim hrepenenj
po sreči, ki ji je ime Ljubezen.*

*Veter, razprostri čez svod oblake,
da dežja solzé zgosté se v mlake
in se jokajo namesto nas,
ki komaj slutimo usodne čase.*

TISTI VČERAJ. IN TA DANES

*Z milijoni zvezd smo Včeraj peli
Detetu na slami sveto noč —
mi v možganih, v srcu skoraj zrel,
smo se dali vesti v ljubko Moč.*

*Tudi Danes — v križ Njegov strmimo:
razprostrtih rok na njem visi.
Radi šli bi neopazno mimo,
toda On na njem — za nas visi.*

*Kri kaplja v surove skale čaše,
z roba skale teče v rob srca.
Da postanejo te kaplje naše,
če jih hočemo od Ljubega.*

*Prav na srcu Jutri se poraja,
ko se rane nam zacelijo.
Vse nedelje. Novi svet nastaja,
vdilj zajamčen z Vstalega krvjo.*

Z obžalovanjem spremljamo napade na slovenski narod

Novice zadnjih mescev iz Slovenije in Jugoslavije nas po eni strani preseščajo, po drugi pa zaprepaščajo. Najprej nas je presenetila slovenska odjuga, ki se kaže v revijah in časopisih, vendar ne samo na besedni ravni, saj je v zadnjem letu dni nastalo več političnih gibanj in zvez, ki si — sicer počasi in previdno — odpirajo vrata v pluralizem. Prebuja se dolga leta zakrnjena politična misel, ki se pravzaprav nikoli v slovenski zgodovini ni mogla prav razviti, prebuja se kritičnost, smisel za politično debato, sproščenejši odnos do oblasti, zavest državljanjskih pravic... Še naprej bi lahko naštevali pozitivne pojave v slovenski družbi, ki spremljajo negativne pojave gospodarske krize, s katero so navsezadnje povezani, še naprej bi se navduševali nad pozitivnim razvojem slovenske družbe, da ne bi istočasno bili prisiljeni slediti in spremljati še druge pojave, ki se porajajo na jugoslovanskem jugu in ki — hočeš nočeš — vplivajo na dogajanja tudi v Sloveniji in ji krojijo usodo. Globoka gospodarska kriza je na jugu razkrila tleče napetosti v mednarodnih odnosih, ki so se naglo razplamtele v pravi grozeči požar. Kot je ves svet v pričakovanju gledal na dogajanje na Kosovu, na manifestacije v Beograd in na slovensko solidarnost z albansko manjšino-večino, smo pripadniki slovenske manjšine v Italiji in Avstriji z obžalovanjem spremljali napade na slovenski narod, na slovensko politično vodstvo, celo na slovenske proizvode, to se pravi na slovensko gospodarstvo, ki je v vsej zgodovini Jugoslavije vendarle veliko prispevalo k skupni blaginji. Vse to in marsikaj drugega pretečega v sedanji jugoslovanski stvarnosti nam kvari zadovoljstvo zaradi pozitivnih premikov, o katerih smo govorili na začetku in zaradi katerih smo si želeli, da bi bodoči razvoj Jugoslavije in Slovenije v njej potekal mirno in brez pretresov.

Vladimir Kos

PROCESIJA SVODA

*Tam, kjer asfaltna cesta zavije tiho
med rafinerije,
kot da se boji, da morjé jo povabi k sebi,
drobna stezá hiti do čeri obale
pogumno smehljuje,
obrne se k trsom prastare narave v grezih.
Tisto velikonočno nedeljo šel bom s stezó,
ko pošev zagorijo zelišča zemljé
v vzhajajočem soncu.*

*Štorklje se bodo dvignile z gnezd pokritih
v procesijo svoda,
selivke na poti v Sibirijo, v mrč zavito.*

*Tudi to leto rečem: Se še spominjaš?
Procesije v njivah do cerkve na hribu?
In jerbasov, polnih žegna?*

*Bela procesija se v megló spreminja.
In ribiške barke se vračajo;
iste kot lanskega leta? Bog ve.*

*Sonce bo sleklo ognja škrlat.
Tako se spodobi — ker Jezus živi
in s svetlobo resničnosti v goste hodi.*

Pavle Zidar

VEDNO

*Kako malo prostora potrebujejo
reči žalosti ali veselja.
Tako velike so, večje od mene,
kadar me pridejo obiskat.*

*Ko jih doživljam, mislim,
saj mi bodo razdejale stanovanje,
popokale bodo stene,
zdrobila se bodo stekla.*

*A katastrofe ni. Žalost se stisne
kot ptič, ki ga zebe,
veselje privije svojo svetlobo
in vse je tako majhno kot prej.*

*Vse veliko je vedno majhno.
Vedno.*

KAKO SMO DALEČ OD KRŠČANSKE DUHOVNOSTI

Večkrat sem slišal kakšno oceno, sodbo o našem krščanskem, duhovnem življenju. Bodisi glede preteklosti, kot tudi najnovejše sedanosti. Tudi nisem v bistvu zapazil razlik, pa naj so govorili stari ali mladi. Pri obeh sem v ozadju zasluhl staro gnostično pojmovanje naše krščanske duhovnosti. Dualistično gledanje. Takoj se etikira na aktivne, humanistično razsvetljene, druge pa na poduhovljene, mistične in dezinkarnirane. V čem obstaja ta gnosticizem?

V določenem pojmovanju duhovnega kot nesnovnega, nematerialnega. Duhovno je miselno, duševno. Ali tudi drugače, misliti na nesovno, nematerialno je že duhovnost. Duhovnost postane svet misli in čustvovanja, kot nesovni svet človekove kulture. Za takim gnosticizmom se skriva dualizem med duhovnim ter snovnim in med razumskim ter čutno-telesnim. Zato se tudi taka duhovnost z ene strani zavija v vedno večjo abstrakcijo. Višje misli misliš, bolj si duhoven in nezadržno drsiš v nek idealistični intelektualizem, ki ima vedno manj skupnega s celostnim življenjem. Vedno večja dezinkarnacija.

Suhi racionalizem, ki je že izraz razdvojenosti človeka. Tako se skuša z razumom in voljo diktirati telesu, strastem, čutnosti in celo čustvovanju. Duhovnost je v tem primeru najbolj ubogi moralizem, ker gre za čisto imanentni proces. Religioznost, božansko, Bog se ponudi le kot zadnja avtoriteta, v imenu katere razum ukazuje, cenzurira (Freud) in se ponaša in ošabi. Jasno, da v tem sodobnem, nemirnem času, ko je naša globina vzdružena in razgibana od tolikih vplivov, taka duhovnost ne gre daleč. Saj je za človeka celo škodljiva, bolezenska. Človek ne zmore živeti zadane norme. Dualizem kriči in boli vedno bolj in človek ne vzdrži več; znižuje si normo, opravičuje greh, lahko ga celo izbriše in odpiše. Zato začne drsenje v materializem, razum naj služi snovi. Človek se pogreza v fatalizem, ki ga sicer največkrat etikiramo s »ponosnim in zrelim« realizmom.

Jaz sem realist, pravijo mnogi in hočejo opozoriti na nekaj pomembnega in istočasno rečejo, da njim ne gre za neke duhovne stvari, za neko mistiko. Kakšna shizofrenija!

Ali spiritualizem ali materializem, ali racionalistični intelektualizem ali pozitivizem in fatalizem. Če pa damo prednost čustvovanju, pa zabredemo v neko sentimentalistično duhovnost. Moramo nekaj doživljati, molitev je doživetje, moramo jo čutiti. Če ne čutimo, boljše, da tistega ne počnemo itd.

Še korak in smo v psihologizmu. Zapreti krščansko duhovnost v svet psihe, pomeni zapreti jo med razum, čustvo, voljo, telesnost, čutnost in to pomeni v celoti se odpovedati krščanstvu. Izdati ga, oslepariti. Znotraj take gnostične vizije duhovnosti se živi vso staro sužnost, od katere nas ravno odreši Kristus s svojo Veliko nočjo in nam z binkoštni omogoča krščansko duhovnost. Kolikor mi živimo še v poganskih shemah duhovnosti, so tudi naše reakcije tipične za naš stari svet, še ne odrešene. Še vedno živimo ogroženost, napetost, sprtost, tekmovalnost. V takem gnostičnem pojmovanju ni mesta za Sv. Duha. Odpiranje Sv. Duhu, življenje iz Sv. Duha in v moči Sv. Duha pa, nas učijo cerkveni očetje, je bistvo krščanske duhovnosti. Če ni tako, je naša duhovnost neko imanentno moralistično psihologiziranje, ali pa neka racionalizacija naše čutnosti in komodnosti. Vse temelji na nas, na naši odločitvi, našem naporu. Celo usodo naše svetosti držimo v rokah mi.

Tu v zamejstvu se mi zdi, da je tak gnosticizem zelo zakoreninjen. Takoj etikiramo, sodimo, razporejamo, klasificiramo vsako duhovno, religiozno novost. Samo, da tisto, kar presojam, mogoče ne spada več v gnostično duhovnost. Zato se zdi smešno, ko slišiš, da se klasificira za poduhovljenega nerealista tistega, ki je v moči božje Besede zaživel novo življenje doma, uredil odnose s starši, prenovil ljubezenski odnos, se drugače lotil študija ali dela in prosi, da Gospod odpre oči tistim, ki še vedno (čeprav kristjani) klasificirajo po nekrščanskih shemah.

Takoj se počutimo ogrožene. Kakor hitro vidimo, da se nekdo pogloblja, je že nevarno. To bi lahko pomenilo, da smo manj duhovni, torej slabši ali celo riskiramo, da se ne odrešimo. Tudi mi bi radi bili taki, vendar to pomeni, da se moramo spremeniti, to pa ni prijetno.

Zato se branimo, trmoglavimo svojo misel; največkrat pa končamo z ironijo in celo v cinizmu. Kako smo daleč od krščanske duhovnosti, nam pokaže dejstvo, da nekaterim kristjanom v samih naših krajih ne gre za svetost, za poduhovljenost itd.

Drugi zopet delajo vse v rokavicah, si sploh ne upajo reči bobu bob. Kako žalostno je to, da je vse to tako daleč od tiste velikonočno-binkošne duhovnosti, kjer Sv. Duh veje od znotraj, vse prežema in premaguje vsak dualizem. Vera, duhovnost, pobožnost, mistika poleg dela, človečnosti, poleg družbe, poleg ustvarjalnosti, poleg realnosti. Koliko napora so zastavili sv. Očetje iz Kapadokije, sv. Irenej, Palamas..., da bi pokazali, kako prav krščanska duhovnost premaga dvojnost in razdvojenost, ki je sterilnost, neplodnost, nezadovoljstvo, tekmovalnost, izključevalnost itd.

p. Marko Ivan Rupnik

Osem Slovencev za danes

Uredništvo nadaljuje z intervjuji, preko katerih želi svoje bralce doma in po svetu informirati o današnjem slovenskem trenutku in osebnostih, ki ga sooblikujejo. Tokrat je naša sodelavka Zora Tavčar obiskala v njegovem tusculumu na Brezjah znanega psihologa in pisca vrste znanstvenih del dr. Antona Trstenjaka. Spotoma je opazila v izložbah knjigarn razstavljenih kar 7 njegovih knjig!

Vi ste Prlek z radgonskega konca na skrajni severovzhodni meji Slovenije. O Prlekih, kot sem brala v zadnjem Mohorjevem koledarju, je neki profesor rekel, da niso za matematiko, zato pa toliko bolj za politiko in leposlovje. Ali je Vaš konec res poln politikov in kulturnikov?

Moja močna stran je bila v Mariboru na gimnaziji prav matematika! Prlekija je res dala veliko slavistov in literarnih zgodovinarjev (privilegirana stran prleškega človeka je, da se zanima za svoj jezik in kulturo, začenši z Miklošičem): Slodnjak, Kelemina, Rudolf Kolarič, zgodovinar Ilešič in njegov sin, zemljepisec Ilešič, Franc Zdravec, filolog in urednik Košar, slavist Jurančič, med pisatelji Kreft in Kocbek. Pa politiki: dr. Korošec, dr. Ploj, državni poslanec. Narodni poslanci Dajnko, Caf, Raič, Davorin Trstenjak. V prejšnjem stoletju je naš konec res dal veliko politikov, javnih delavcev in narodnih buditeljev.

Ogromno ste napisali o človeku nasploh, ničesar pa o samem sebi. Vaš rojstni dom, starši, otroštvo?

Radgonska fara, naselje Rodmošči. Imeli smo srednjo kmetijo. Šolalo me je vino. Vino je imelo tedaj visoko ceno in vinograd je dobro rodil. Ko sem pa doštudiral, je nastala gospodarska kriza, od takrat dalje me ne bi bili mogli študirati: leta 1931, po moji novi maši, je denar zamrznil, prihranki so izgubili vrednost, mali človek je bil zelo prizadet.

Otrok nas je bilo osem, trije so umrli majhni, pet nas je ostalo. Med štirimi sestrami sem ostal edini fant. Očetu je bilo žal, ko sem šel na teologijo: »Ime pa ne bo doma ostalo!« Tudi sestra bi bila rada študirala. Ni bilo misliti! V gimnaziji so smela biti dekleta le hospitantke, rednih dijakinj ni bilo, to je bilo krivično. Začel sem gimnazijo, ko je Avstrija že razpadla, imel sem še stare nemške profesorje. Opraviti sem moral nemški sprejemni izpit. Na podeželju so bili tedaj še nemški napisi, javno življenje je bilo nemško, imeli smo nemščino v ušesih, tako sem lahko izpit dobro opravil.

Moje otroštvo je zaznamovano s prvo svetovno vojno. Oče je bil mobiliziran, bil je na fronti in je prišel nazaj invalid. Na otroštvo imam otožen spomin:

mama je ostala sama z otroki, najstarejši je imel enajst let. Pogorela nam je hiša, ogenj je bil podtaknjen, požigalec je pozneje priznal.

Kje ste obiskovali gimnazijo? Kakšne spomine imate na svoje profesorje in sošolce? So med njimi znani ljudje? kateri predmeti so Vas takrat najbolj zanimali? Kakšen fant ste bili? Najbrž očarljiv in dekletom všeč! Je bila odločitev za bogoslovje težka?

Hodil sem na državno gimnazijo v Mariboru. Po razpadu Avstrije jih je veliko odšlo na realko, ker so tam eno leto prej maturirali. Maturiral sem leta 1926. Vsekakor ne bom pozabil profesorja Jakoba Žmavca. Učil me je zgodovino in zemljepis, imel je cesarjev prstan, se pravi, da je opravil na Dunaju vse z odliko. Imel je ogromno znanje in nadčloveške zahteve. Pri njem si moral odgovoriti na vsako nepredvideno vprašanje in obvladati vso zgodovino, če si hotel odlično. V enem letu sem imel najboljši red (a sem doma posebej študiral). Ta mož mi je vcepil življenjske ideale in načrte. Spominjam se njegovih gorečih nagovorov v razredu: »Da bi nebesa milost nam skazale...« Želel nas je vzgojiti v voditelje naroda. Ravnatelj je bil Josip Tominšek. Grščine me je učil stari profesor Jerovšek, podoben Zevsu, original. Veliko je znal, naučil pa nič. Tri leta smo brali Homerja. Anton Dolar, klasični filolog, je učil logiko in psihologijo. Od sošolcev je zaslovel Maks Wraber, botanik. Poročil se je z našo edino sošolko. Bil je vedno primus razreda in je imel dve vrhunski odliki: talent in pridnost. Od maturantov nas je danes ostalo komaj devet.

Jeziki me niso zanimali in nikoli niso bili moja močna stran. Imeli smo jih pet: grščino, latinščino, nemščino, francoščino in srbohrvaščino. Zunaj gimnazije pa sem obiskoval še angleščino. Učil sem se jih tudi pozneje, ker sem se zavedal, da je nemogoče znanstveno delati brez znanja jezikov. Najbolj me je privlačila zgodovina, opravil sem tudi težak rigoroz, zanimanje zanjo mi je ostalo skozi vse življenje. Zbudil mi ga je seveda profesor Žmavc. — In še Vaše hudomušno vprašanje: moji kolegi so se zaljubljali, jaz pa sem jih moral tolažiti in ta usodna poklicanost me spremlja ves čas. Imel sem soimenjaka Trstenjaka. Sošolka se je nesrečno zaljubila vanj, pa so ji ponajali: »Zakaj se ne zaljubiš v Toneta, saj je lepši?!« »Ko se pa ne morem!« Vidite, on je imel seksapil, jaz pa ne!

Bogoslovje ste študirali v Mariboru. Vaše nadaljnje študijske postaje? Univerza v Innsbrucku? Kakšne spomine imate nanjo?

Po maturi sem prvi letnik teologije študiral v Mariboru. Tu je bil tudi Edi Kocbek, en letnik pred menoj, urejeval je LIPICO in vanjo pisal pesmi, dobre pesmi. Ne vem, zakaj niso nikoli izšle. Mikalo me je, da bi odšel v Ljubljano študirat k Webru filozofijo. Ker me je to zanimalo, me je potem škofija poslala v Innsbruck na študij filozofije. Zato sem v Innsbrucku nadaljeval še s študijem teologije. Napravil sem v izredno kratkem času dva doktorata. Svetujem vsem, naj najprej samo študirajo, ne pa se drobiti na vse strani s članki in podobnim.

V slovenska obzorja in čez

Mogoče pa že veste, da...

- da je ob novem letu izšlo pri Založništvu tržaškega tiska v Trstu delo Scipia Slataperja *IL MIO CARSO - MOJ KRAS* v prevodu Marka Kravosa, potem ko je že leta ležal pri isti založbi prevod, ki ga je opravila znana tržaška kulturnica in prevajalka Evelina Umek, ki sicer živi v Ljubljani...
- da so se v ljubljanskem dnevnem tisku pojavile zahteve, naj bi preimenovali Ploščad Borisa Krajgherja kakor tudi Univerzo Edvarda Kardelja...
- da je mogoče na podlagi raziskav o uživanju opojnih pijač na Slovenskem sklepati, da je vsak šesti Slovenec alkoholik...
- da je o pokojnem dr. Tinetu Debeljaku, nestorju slovenskih emigrantskih intelektualcev, ki je nedavno umrl v Buenos Airesu, pred leti zelo lepo pisal pisatelj Lojze Kovačič v prvi knjigi svojih *PRIŠLEKOV*...
- da je bila na volitvah jeseni 1945 Osvobodilna fronta poražena v okrajih Lendava in Gornja Radgona...
- da je ideolog Boris Majer moral na zahtevo mladih preimenovali Marksistični inštitut na Akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani v Filozofski inštitut...
- da je na Prešernov dan ljubljanska Televizija imela oddajo o Antonu Dermoti, kjer se je časnikar Aleksander Čolnik pogovarjal z znanim slovenskim pevcem, ki živi na Dunaju, po nemško...
- da so Turki tako preplavili Nemčijo, da je danes Berlin tretje turško mesto...
- da je v Tokiu prišlo do ustanovitve prve judovske naselbine...
- da je bil simpozij, ki ga je rimsko društvo JACQUES MARITAIN načrtovalo v Trstu o vzhodnih ekonomijah, preložen za nedoločen čas...
- da je raziskava o vernosti v Jugoslaviji pokazala, da se je v Splitu med letoma 1967 in 1987 religioznost med mladimi povečala od 32 na 55 odstotkov...
- da je znani emigrantski kulturni delavec dr. Tine Debeljak v buenosairškem slovenskem časopisu *SVOBODNA SLOVENIJA* ocenil več kot 400 knjig...

Na katoliški univerzi v Milanu — kjer sem študirala tudi jaz — ste študirali pri znamenitem patru Gemelliju, ustanovitelju te univerze. Je bil markantna osebnost?

Zelo markantna! Niso mu rekli RETTORE MAGNIFICO, ampak DITTATORE MAGNIFICO. Prišel sem tja že kot docent ljubljanske teološke fakultete. Z Janžekovičem sva si razdelila filozofske predmete, med temi je dal meni psihologijo. Takrat je bila psihologija že v takem štadiju, da je zahtevala posebno specializacijo. Prišla je okupacija in obema je bilo jasno, da je treba izrabiti priliko za študij v Italiji. Gemelli je imel takrat najbolje opremljen psihološki laboratorij v Evropi. Imel je tudi velik ugled. Bil je doktor medicine, vsi asistenti so bili tudi medicinci. Psihologija je bila tam tehnično, naravoslovno in industrijsko usmerjena. To je bil zame nov svet, laboratorij ni imel nobene zveze s filozofijo, Gemelli se mi je sprva nasmihal, a kmalu sem užival v eksperimentalni klimi. Tudi italijanščine sem se hitro naučil: kolegi so klepetali o ženskah, jaz sem kdaj posegel vmes in tako mi je jezik stekel. Naključje je hotelo, da sem delal nekaj povsem drugega, kot sem hotel poprej: prej sem hotel preučevati človeška čustva. Gemelli je rekel, da od Wundta, ki je 1879 ustanovil prvi psihološki eksperimentalni laboratorij v Nemčiji, nismo nič napredovali. Tako smo imeli vsakih 14 dni sestanek vrhunskih strokovnjakov in bili smo na konic znanosti. Dal mi je za laboratorij izredno težko knjigo o barvah in je zahteval sto strani koncepta o njej. Vehementno sem potuhtal nekaj svojega in v pol leta me je poklical in mi že dal samostojno delo o tem: »Dam vam vse na razpolago in ponujam vam docenturo!« (Pod okupacijo pa tega nisem hotel sprejeti). Tako sem postal specialist za barve in napisal knjigo o tem. Pisal sem nemško in dal prevesti v italijanščino. Dal je v tiskarno, a pri odtisih je odklonil italijanščino, lektor je namreč korigiral knjigo le jezikovno, ne pa vsebinsko, saj so bile to takrat povsem nove stvari: »Publicirajte v nemščini!« Izšlo je v nemščini v Milanu. Šlo je po vsem svetu. Ko sem predaval na univerzi v New Yorku, mi je profesor pokazal mikrofilm te razprave. 1954 sem nastopil na univerzi v Parizu, bil je simpozij za to stroko in predstavili so me kot svetovnega strokovnjaka. Ko je bil nacionalni kongres o barvah v Padovi, je Gemelli svetoval mene in so me povabili kot edinega tujca. Pozneje je postalo to srečanje mednarodno in tako sem prišel v mednarodne kroge.

Potem se je začela Vaša profesorska kariera v Sloveniji, Evropi in Ameriki. Kje vse ste predavali?

Vsega skupaj sem obiskal nad dvajset mednarodnih kongresov o psihologiji, teoretični in uporabni, s svojimi predavanji. Nazadnje sem predaval v Parizu na kongresu za ekonomsko psihologijo, z lepim uspehom. Postal sem redni in nato častni član Društva za znanstveno preučevanje ekonomske psihologije v Angliji. Predaval sem že v slovenščini, srbohrvaščini, nemščini, francoščini, angleščini in italijanščini. V Gorici so me l. 1984 Italijani hoteli za predsednika

na Mittelevropskem srečanju in želeli uvodno predavanje. Nič nisem imel s seboj in govoril sem prosto, čeprav so vsi Italijani brali. Povsod prosto govorim. Samo miselno se pripravim, nato misli razvijem.

Vaša zanimanja so mnogostranska: psihologija, teologija, filozofija, grafologija, teorija barv. Levji delež je imela pri tem psihologija. Koliko knjig ste napisali iz te stroke?

Vsega skupaj bo menda 32 knjig, 2 sta v tisku in eno pripravljam za Mohorjevo. S ponovnimi izdajami in prevodi imam do zdaj 65 knjig. Kar dolga polica jih je, ko pogledam na svoje življenjsko delo.

Uspelo Vam je nekaj redkega: da znate pisati tako za specialiste kot za široko bralstvo. Katere od Vaših knjig so bile najbolj odmevne? Katere pa so Vam najbolj pri srcu?

Odmevne so tako rekoč vse, posebno zadnjih osem mohorskih. Vse so bile razprodane hitro in so že v drugem natisu. V italijanščini je izšla METODIKA VEROUKA, to je želel imeti že Gemelli, in HOJA ZA ČLOVEKOM. Zame osebno je to moje najboljšo delo, moja antropologija. Naslov aludira na Kempčano HOJA ZA KRISTUSOM. Kar je izšlo knjig pri Slovenski Matici, so izšle v nakladah po 5000 izvodov in je vse razprodano, čeprav so to znanstvena dela.

Pravijo, da ste še zmeraj polni načrtov. Bi mi jih zaupali?

Zadnje delo, SKOZI PRIZMO BESEDE, je še v tisku pri Slovenski Matici. Pri Cankarjevi založbi pa bo še prej zunaj moje zadnje delo, BITI ČLOVEK. Ostalo pa je še tule, v glavi.

Kdaj ste našli čas za tako ogromno delo? Ponoči? Koliko kave ste popili, koliko cigaret pokadili? Vaš slavniti teološki kolega, jezuit Rahner, jih je pokadil 60 na dan! Vaša razvedrila, konjički?

Nisem ne kadilec ne kavopivec. Med delom nisem niti lačen ne žejen. Razvedrilo mi je — delo. Pri delu potrebujem mir, zato zbežim iz Ljubljane, ko da me ni. Sprva sem hodil k sestram v Repnjo, nato sem pisal v Opatiji v hotelih, v Avstriji pri kolegu, v Novi Štifti. Zdaj pa že dvanajst let hodim na Brezje, ker so dobre zveze z Ljubljano. — Za relaks imam prehod od enega dela do drugega! Kdaj pišem? Ponoči sploh ne. Ob 21^h sem že v postelji, potrebujem veliko spanja, do sedmih zjutraj,

Kdaj imate čas vse domisliti, ko pa ves čas pišete?

V notranjosti se pletejo misli v več nadstropjih hkrati, ne čisto v zavesti, a ne tudi povsem v podzavesti. Skočim ponoči pokonci in zapišem, da mi misel ne uide. Takrat je misel najbolj čista. Psalm pravi: »Bog daje svojim v spanju.« Knjigo začnem pisati šele, ko imam v duhu celoto že pred sabo, in tako v bistvu »prepisujem«, zato pišem hitro. Če gre za literarne ali empirične podatke, jih vrivam šele, ko je končano, kot slanino v divjačino. Tako sem pisal tudi disertacijo (v sedmih dneh). Sicer pa sem čisto su-

SMETI NAŠE VSAKDANJE

Vsakič, ko se praznični dnevi tiš-čijo skupaj, ali sneg potrese, kakor z mletim sladkorjem naše griče, se Trst z okolico odene v zanj že kar značilno podobo. Kupi smeti, ki so jih vestni meščani zbirali na za to pripravljenih mestih, ti v spomin priključijo pesmico iz davnih dni, ki je z refrenom ta-pim, ta-pum opevala Švico kot lepi kanton in Trst označevala za smetnjak.

Ko smo si v predprazničnih dneh že kar evforično podajali roke v želji, da bi kar najbolje preživeli praznike, si tu pa tam še mogel videti smetarje, ki so z veselim nasmeškom na ulicah hodili voščit svojim najpomembnejšim »strankam«. Na poti nazaj pa so v rokah držali karton pijače ali kak drugi praznični sladki priboljšek.

Ko se zdaj mudiš po ulicah, pa smetarjev ni, kakor da bi se pogreznili v zemljo. Povsod pa lahko nazorno vidiš po praznih omotih, ki so se nagrmadili, kaj vse so si vrli someščani privoščili za praznike.

Od svojega znanca, trgovca, s katerim si obiskal bližnji bar, da bi še zadnjič v tem letu pokramljal o tem in onem, izveš, da je edini redni obisk smetarjev takrat, ko mu pridejo voščit vesele praznike in pričakujejo, da se bo njegovo navdušenje nad njihovim delom udejanilo v šumečem ko-

su papirja iz državne tiskarne ali v ekvivalentu »in natura«. In, ker je že konec leta in si trgovec lahko privoščil daljši premor ob kavi, če je že tak, da ne prodaja jestvin, najde čas in ti opiše težave, ki jih je s smetarsko službo imel čez leto. Težave, ki so doživele svoj vrh, ko so smetarji zahtevali, naj ne meče prahu, ki ga pri pometanju nabere v svoji trgovini, v kanto za smeti, ker se potem praši pri prekladanju v smetarsko vozilo.

Kakor če bi mesar lahko zahteval od klavnice, naj mu ne pošilja mesa, ki krvavi, ker ga pri rezanju na manjše kose lahko rdeče pošprica. Balonček, ki se je v drevoredu kdovekako zataknil v veje platane, ti medtem ko hitiš po opravkih, priključijo v zavest tuj praznik, praznik piva, na katerega te je pred časom čez mejo peljala radovednost. Medtem ko v svojem mestu hodiš med vozili, ki natovarjajo razstavljene stojnice nedavno še živega sejma tretje kategorije in se spodtikaš ob papir, lepenko in plastiko, ki tlakuje sprehajališče, ti spomin prikaže druge, tuje stojnice. Lastniki teh so ob večernem slovesu znali okoli sebe počistiti vse, kar se je čez dan nabralo umazanega. Tudi to večerno čiščenje je bilo prav gotovo pogoj za veselo dnevno praznovanje. Zdi se pa, da pri naši upravi nikomur ne pride na misel, da bi zahtevali, naj vsak

lastnik stojnice za seboj počisti vsaj takrat, ko zapusti prodajni kraj.

Pomembno je le, da se iz leta v leto višajo dajatve za smetarsko službo, kako pa bo vse delovalo, naj nas ne briga. Dovolj so javna zagotovila.

Včasih, če si doma s podeželja, se ti zazdi, da je morda le na vasi tako, da smetarji vsega ne morejo odpeljati. Čeprav si si v svesti, da bi ne smelo biti razlik z mestom, saj vendar nismo zabačene vasi v nekih nedostopnih hribih! Posebej se ti zdi, da le mora biti tako, ko se radio in časopisje kar kosajo v vesteh, kako močno da so okrepili smetarsko službo, kako da so prostovoljci še celo v nedeljo in v mrazu praznili polne kante.

In medtem ko v drugih krajih, navadno se to dogaja zunaj države, v kateri nam je dano živeti, čistijo svoja mesta ponoči in praznijo zaboje za smeti zgodaj zjutraj, pri nas ustvarjamo sredi kupov smrdeče navlake iz smetarjev, ki jih enkrat toliko zvabi nočna tarifa, pravnice junake.

Morda nas bo neprisebna hvaležnost privedla še do tega, da jih bomo proglasili za junake že med letom, ko jih bomo videli, kako sredi največjega gomazečega prometa ob dvanajstih pridno zaustavljajo vozila s svojim delom, ki bi moralo že zdavnaj biti opravljeno v zgodnjih jutranjih urah.

A reveži tudi oni imajo zjutraj pravico spati!

hoparen pisec. V tretji gimnaziji mi je dal profesor Dollar pod spis pripombo: »Medlo, zadostno«.

Ali je še kakšen Slovenec, ki toliko predava kot Vi?

Nikoli se nisem primerjal z drugimi. Imam vse močnejše napake, zavisti pa nisem čutil nikoli.

Ali Vas je letošnja najvišja jugoslovanska Nagrada Avnoja presenetila?

Zelo. Nikoli je nisem pričakoval, še manj pa želel. Je pa znamenje, da se je obrnilo. Prej je bila politika v ospredju, zdaj kultura. Letos so nagrajenci sami kulturniki.

Ljudje hodijo k Vam z najrazličnejšimi problemi, vključno z grafološkimi. Vas obiski bolj vesele ali obremenjujejo?

Grafološke porivam v ozadje. V ospredju so mi človeške stiske. Te vrste obiskov imam vedno veli-

ko, tega je vedno več. Ne maram pa biti grafolog, čeprav sem imel velike uspehe in sem o tem napisal knjigo.

Veliko ste obiskovali obe zamejstvi. Kakšen vtis imate o Primorski, o našem tukajšnjem človeku? In ker MLADIKO berejo naročniki po vsem svetu, kakšno perspektivno misel tudi zanje!

Na Goriškem in v Trstu sem veliko predaval in sem bil teh Slovencev vedno vesel, ker so narodnostno delavni, sveži, ponosni, morda bolj kot to izhaja iz našega slovenskega življenja na Koroškem. V Trst vedno rad pridem, ker ne odhajam nikoli razočaran. Le bolj skupaj bi morali držati. Majhen narod smo: ali smo enotni — ali ne bomo preživeli, zlasti še, če gre za obstoj v tuji državi. Moramo živeti tako, da nas ne bodo morali preštevati, kakor nas bodo kmalu morali v Sloveniji. Številčno nismo bili nikoli močni, močni smo le v kakovosti našega narodnega in kulturnega življenja. Majhen narod lahko preživi samo kot elita, ne pa kot masa.

Da bi Prešernove misli prenašali v današnji čas...

Z veseljem, a tudi s tesnobo v srcu sem sprejel vabilo, da bi nekaj povedal na tej Prešernovi proslavi. Z veseljem, kajti človek, ki se sicer ne ukvarja s kulturo, včasih tudi rad razgrne zaveso in pokuka skozi okno v drugi svet, se naučije drugačnega zraku. Pa tudi s tesnobo, saj sem se takoj vprašal, kaj naj povem na ta dan, kakšen bi lahko bil moj pristop k Prešernu, k njegovi poeziji, k aktualnosti njegove misli.

Tesnoba je bila še večja, ko sem v zadnjih dneh zaman iskal navdiha v naši sredi. Listam in listam po časopisih, pa ugotovim, da je soupadanje pusta s Prešernovim dnem, največjim kulturnim praznikom slovenskega naroda potisnilo našega pesnika, njegovo kulturo in njegov narod v ozadje in postavilo na prvo mesto pustne šeme. Tako se mnoge naše organizacije, od osrednjih ali krovnih, do najmanjših, niso hotele odreči pustovanju, Prešeren pa lahko počaka teden dni ali še kaj več; in tako smo danes tukaj, menda na edini Prešernovi proslavi v tem Trstu, za katerega trdimo, da je tudi naš, da je tu naša kultura prisotna in da bo tukaj tudi ostala. V bolj ali manj dvojezičnih pustnih vozovih pa navdiha za današnji večer, kljub vsej dobri volji, nisem mogel najti.

Tako sem se zatekel h knjižni polici. Na njej so tudi Prešernove poezije. Izbral sem majhno, skorajda žepno izdajo, ki jo je Lavoslav Schwentner, pogumni založnik, kakršne danes pogrešamo, leta 1913 izdal v Ljubljani. V dolgem predgovoru, ki ga je napisal Anton Aškerc, sem zasledil tudi ta odstavek:

»Nemški centralistični vladni sistem je pritiskal vse nenemške narode k tlom. Najmanj pa se je zavedalo svoje narodnosti slovensko ljudstvo. Inteligencija je bila vzgojena v nemškem duhu in je govorila le nemško. Kakor za časov Črtomira nosili so tujci v Prešernovi domovini svoje glave pokonci; le njim je sijala sreča. Domačin Slovenec je preziran človek, ker sam sebe ne spoštuje, niti ne ljubi matere domovine, vanj upajoče. Rad bi bil vzbudil slovenski narod in ga zedinil za stremljenje k višjim ciljem. Saj je že vse tako malenkostno, kamor se ozreš. Ljudje se prepirajo ko Abderiti za oslovo senco in se lasajo za črke, namesto da bi se poganjali za važne stvari in se učili pri velikih narodih... Vse to ga je bolelo in skrbelo.«

Tako torej Anton Aškerc o Prešernu. Kako domače nam zvenijo te besede. Na šahovnici, ki jo rišejo, bi nekaj nepomembnih figur premaknili in naenkrat bi imeli pred seboj sliko današnjih dni. Pa saj, drugače bi ne moglo biti. Če smo Prešerna izbrali za simbol naše kulture in dan njegove smrti proglasili za naš kulturni praznik, tega nismo naredili samo zaradi vloge, ki jo je imel v času, ki ga je doživljal in soustvarjal, ampak tudi in predvsem zaradi neminljivosti njegovega sporočila, zaradi aktualnosti njegove ljubezni do slovenskega naroda.

Kako naj bi v tem času, ko boj naroda za svojo govorico ni več samo vprašanje tistih, ki smo ostali za mejo, ampak nas veže v skupni kulturni prostor tudi bojazen, da bi ne bili kot narod jutri prikrajšani za svoj jezik, obšli Prešernove misli, spregovorili o pesniku in o kulturniku, ne pa o človeku, ki mu je bil na prvem mestu narod s tem, kar je za vsak narod najznačilnejše, to je jezik.

V teh mislih, prosto prenešenih iz Aškercovega predgovora Prešernovim poezijam v današnji čas, je torej treba iskati navdih za letošnje praznovanje Prešernovega dne.

Še pred letom dni je bila zaskrbljenost najmilejša beseda, ki bi jo bili lahko uporabili. Danes je vseeno nekoliko drugače; z optimizmom se lahko oziramo proti Ljubljani, pa ne zaradi kakega prepričanja, češ da je nevarnost minila, pač pa zaradi enostavne, a zato toliko zgovornejše ugotovitve, da se v vrhovih slovenskega naroda, kulturnih pa tudi političnih, sedaj jasno odraža zavest o kočljivosti sedanjega časa, zavest, ki je v Prešernovem času ni bilo zaslediti. Ta sprememba, ki je proizvod sistema, ki ji sedaj nasprotuje — saj bi sicer verjetno Slovenci ne doživeli tako množičnega narodnostnega gibanja in bi ne bili sposobni tako odločne težnje po narodni suverenosti — predstavlja nedvomno veliko novost v slovenski družbi, pa tudi novost v odnosih med Slovenci in drugimi narodi, in to prav v duhu Prešernovega sporočila. Zato se mi zdi, da je treba ob Prešernovem dnevu prav tem dogajanjem nameniti veliko pozornost.

Množica, ki se je v lanskem poletju dan za dnem zbirala v Roški ulici v Ljubljani, je bila za marsikoga presenetljiv odgovor spontano organiziranega ljudstva na proces, ki so ga po uradni verziji zrežirali v Beogradu, po neuradnih govorica pa bi režiserje lahko iskali kar na samih bregovih Ljubljane. Na tem procesu, ki je globoko zarezal v naše družbeno tkivo, sta se prepletali dve niti: nit suverenosti slovenskega naroda in nit rabe materinega jezika. Desetletja je bila prva nit v slovenski družbi tako v ozadju, da o njej skorajda ni bilo slišati; druga nit pa je bila občasno predmet polemik in besednih spopadov v časopisju, a tudi v tem primeru namenjena prej ožjemu krogu strokovnjakov kot pa vsesplošni javnosti. Oba problema pa sta tokrat prerasla ozek krog in računica

tistih, ki so mislili, da se v poletnih mesecih spleča uprizoriti proces, češ da zaradi dopustov ne bo velike odmevnosti, je bila zgrešena. Na valu poletnih dogajanj pa je prišlo v slovenski družbi še do drugih sprememb, do teženj po političnem pluralizmu, pa čeprav znotraj obstoječe ustavne ureditve, in do organizacije prvih množičnih političnih skupin, osnovanih izven komunistične partije. Gre za zgodovinsko prelomnico, saj ne gre tu zgolj za sistemske spremembe, kot so sistemske pojavi večstrankarskega sistema na Madžarskem ali na Poljskem, ampak gre za spremembe, ki so sistemske in narodne obenem, saj se dogajanja v Sloveniji ne povezujejo z enakimi drugod po Jugoslaviji, ampak so s stanjem v drugih republikah v kričečem nasprotju.

Pa tudi mi ta dogajanja spremljamo z mnogo manjšo odmaknjenostjo kot v prejšnjih letih. Tisti skupni kulturni prostor, o katerem tako dolgo in tako vztrajno govorimo, je bil do lanskega ljubljanskega procesa pravzaprav domena izbrancev in entuziastov, prvih zaradi službene dolžnosti, drugih zaradi donkihotske vneme. Veliki večini našega naroda je bil ta prostor neznanka in smo ga kvečjemu sprejemali kot priložnost za nakupe ali za polnjenje praznega rezervoarja. Kar nenadoma pa se je tudi med nami vzbudila zavest, da smo vendar vsi pripadniki istega naroda in da nam je, konec koncev, bodočnost skupna, pa čeprav ne moremo vsi prisegati na isto zastavo. Tako je postalo tudi med našimi ljudmi zanimanje za dogajanja v matični Sloveniji večje, tako smo tudi mi — nekateri, žal ne vsi — začeli hoditi na mitinge, prirejali zborovanja in zbirali podpise, zavedajoč se, da s tem delamo za narod, njegov jezik in njegovo suverenost. Tako smo tudi mi razumeli, da skupni slovenski kulturni prostor vendarle zadobiva neko novo vsebino, ki se ji mi ne moremo odreči.

In vendar moramo spet dodati, da so ob klicu s Trga revolucije in z Roške ulice, premnogi ostali gluhi. Potuhnili so se, čakajo na konec in šele nato bodo proglasili zmago. Mislim, da je za majhen narod, kakršen je naš, tako zadržanje ne samo škodljivo, ampak tudi nečastno. Res je, pri nas se včasih interesi in potrebe križajo, vendar bi moralo biti vedno na prvem mestu eno, splošni interes naroda. Pri lanskih dogodkih in tudi še sedaj pa lahko ugotavljamo, da žal ni tako.

Pravzaprav nam zamejcem današnji čas v primerjavi z onim, ki ga opeva Prešeren, ni prinesel velikih izboljšav. Nasprotno, če se je slovenski svet tedaj v bistvu delil na dva dela, prijatelje cesarskega imperija in narodnjake, danes tu lahko jemljemo na znanje večjo fragmentarnost, saj se tisti, ki naj bi bili potomci narodnjakov, delijo po barvah in interesih, poleg teh pa so še mnogi, ki mirno jezdijo dva konja in se po potrebi kameleonsko prilagajajo vsakemu trenutku posebej, vključno celo z imenom in priimkom, ki je v tem primeru dvojen: eden na uradnih dokumentih, drugi pa za prijatelje in znance. To je stvarnost, v kateri živimo in nič ne bomo imeli od tega, če bomo hinavsko hlinili, da ni tako. Vrednota Prešerna, in mnogih drugih slovenskih ustvarjalcev tistega časa, je tudi v tem, da je znal, tudi z veliko ostrino, ko je imel za potrebno, opozarjati na nepravilnosti, na krivce, na potuhnjenost. Zaradi tega se je spopadal s cenzorji, a tudi ta pogum ga je postavil v ospredje zgodovine. Bil je med prvimi, a ne edini. Gregorčič, Cankar, pa tudi Pahor in Rebula so se spopadali s cenzorji; njim je zgodovina našega naroda že določila svoje vidno mesto; njihovim cenzorjem ne.

Če nam je dana možnost izbiranja, ne bodimo torej cenzorji. Sprejemajmo nove tokove in mlade ideje, o vrednotimo jih in omogočimo jim, da se razvijajo. Obogatili bomo našo kulturo in našo zgodovino. Tudi pri nas, v zamejstvu, lahko z dobro voljo marsikaj koristnega naredimo za narod, če le svobodno mislimo in če interese posameznikov zapostavljamo za splošnimi interesi naroda. Danes, s tem kar se dogaja v Sloveniji, pa je nedvomno splošni interes v čim večji strnjivosti nekaterih idej in nekaterih načel, ki so sestavni del naše slovenske sedanosti. Skrb za narod in skrb za jezik sta tu na prvem mestu, teh skrbi v tem trenutku ne moremo zapostavljati za ničemer drugim. Res, mnogo govorimo o odpiranju, o širini, o Evropi. Tudi je res, da se moramo odpirati v svet, da ne smemo ostati ali postati vrtičkarji. Vendar se moramo svetu predstavljati avtohtono, enakopravno in samozavestno, ne pa hlapčevsko. Tudi v tem je Prešeren naš veliki učitelj. Njegova zdravica je vredna najbolj poglobljene šolske ure za vsakogar, ki odpiranje svetu pojmuje kot enakovreden pristop k drugim narodom in drugim kulturam.

Zdravica, ki je postala, brez odlokov in brez zakonov, naša nova slovenska himna, vsebuje to širino. V njej se namreč ljubezen do domovine prepleta s široko zasnovano težnjo po miru in svobodi. Zdravica torej ni nikakršen poziv k internacionalizmu, ne vsebuje, kot so nekdaj zelo radi trdili, premostitve naroda. Nasprotno, vključuje se prav v današnjo evropsko miselnost odpravljanja meja in pregrad vendar ob uveljavljanju velikih in majhnih narodov, njihovih jezikov in njihovih kultur, priznanja vsakemu izmed njih pravice do obstoja in do razvoja, pravice, da je subjekt tako, kot si sam to želi. Prešernova pesem in z njo pesnikova misel je dalekovidna, sporočilo, ki nam ga zapušča, pa je kljub svoji hermetičnosti jasno. Res, »Žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat dan, da koder sonce hodi, prepir iz sveta bo pregnan,« a pesem se ne konča tu. Na zadnje verze marsikdaj pozabljamo, prav ti pa so v uk nam vsem, nam, ki smo subjekt te pesmi in torej nosilec težnje po miru, po bratstvu, po prijateljstvu. »Nazadnje še, prijatelji, kozarce zase vzdignimo, ki smo zato se zbratli, ki dobro v srcu mislimo.«

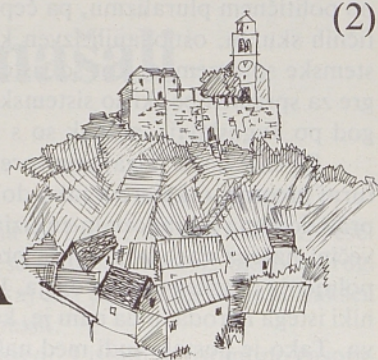
Tu, s temi besedami, se tudi konča moje razmišljanje o Prešernu in o današnjem času. Konča se vendarle s kančkom optimizma, z željo, da bi se Prešernove bojazni ne uresničile, predvsem pa z obvezo, da bomo njegove misli prenašali v današnji čas samozavestno, z dvignjeno glavo, kot jih je on v svojem času izpovedoval brez strahu.

Komen

12. februarja letos je Primorski dnevnik na svojih osrednjih nedelj-skih straneh objavil štiri zapise ob 45-letnici požiga Komna, Rihemberka, Tomačevice in Malega dola. Dva sta bila posvečena napovedi ciklusa oddaj na tržaškem radiu o tem dramatičnem dogodku iz naše vojne zgodovine, dva članka pa sta obsegala pričevanja in tudi kroniko bitke med partizani in nacifašisti, do kate-re je prišlo dva tedna pred požigom in ki je izzvala nemško represalijo. Spomin na žrtve je hvalevreden, ven-dar mora biti tudi točen, če ne, je škodljiv, ker pomanjkanje popravka daje netočnim podatkom zgodovinsko vrednost. Že naslov na naprimer zavaja od resnice (ponovljeno pa je tudi v tekstu), češ da je z omenjenimi vasmí zgorela tudi Divača. To pa je čisto na drugi strani in Divača med vojno ni doživela takih represalij, saj so Nemci imeli tam svojo močno po-stojanko. Očitno gre za zamenjavo z zaselkom Divči. Zapisano je med dru-gim, da »kdor se ni mogel (iz Komna) umakniti, je živ zgorel«. Ta grozljiv podatek se prvič pojavlja v publicisti-ki. Niti na spomeniku v Komnu ni na-veden. Prav tako predstavlja novost podatek, da so pri požigu sodelovali poleg nemških vojakov in fašistov tu-di domobranci. Nekoliko smešno iz-zveni trditev, da so Nemci, katere so partizani čakali v zasedi, bili premoč-ni. Premoč ima vendar tisti, ki pri-pravlja zasedo, zdi se pa, da so bili partizani tudi v številčni premoči.

Spodbudno za sedanost, in v opravičilo za zasedo, ki je izzvala re-presalijo, pa izzveni ugotavljanje, da... »na Krasu stojijo zdaj štiri nove vasi. Tujec, ki pride vanje, skorajda ne opazi, da so bile pred 45-imi leti tu samo ruševine«... in še »Komen in Branik sta danes lepa sodobna kra-ja, ki se nenehno širita in raseta«. De-jansko pa si nista oba kraja nikoli prav opomogla in še danes so vidne posledice požiga. Nekoč je bil Komen upravno središče, sedež občine, so-dišča, pred vojno je imel devet go-stišč in še kaj, zdaj pa krajevna skup-nost nima niti denarja za popravilo pokopališča...

P.

SPOMINI
MILANA
GUŠTINA

(2)

Oficir je privolil in me postavil v zadnjo vrsto. Tistega dne je prišel na vojaško parado divizijski general Somma. Ko je bilo prisege konec, je komandant velel »levo krog« in takoj sem se znašel v prvi vrsti. Mimo je prišel general in me vprašal: »Kaj ti je, da si v površniku?« Nisem mu odgovoril. Ko pa mi je komandant regimenta dal prosto, sem mu povedal, da že tri tedne ležim v šotoru, ker sem bolan. To ga je nekoliko raz-burilo in je ukazal, naj me takoj peljejo v bolnico.

Z rešilnim avtom so me v hipu odpeljali do Derne v bolnico, kjer me je zdravnik pregledal in me poslal v vojaško bolnico, to je v podru-žnico glavne bolnice v Dorni. Vsak dan sem prejel po dve injekciji in po desetih dneh so me poslali spet k regimentu z izjavo, da sem ozdravel. Takoj po mojem prihodu pa je zdravnik opazil, da z menoj ni vse v redu in me je celo prosil, naj mu povem ime tistega, ki me je odslovil, da ga bo prijavil vojaškemu sodišču. Bil je odločen: »Jutri se vrneš v bolnico!«

Povedal sem mu, da je v Dorni bolnica nabito polna in ga poprosil, naj me raje pošlje v Bengazi.

Tako se je tudi zgodilo. Naslednjega dne sem zjutraj odpotoval v Bengazi, do koder je bilo 180 kilometrov. Potoval sem z avtobusom in dospel šele popoldne. Bengazi je zelo lepo mesto, ki je v marsičem po-dobno Trstu. Ob morju so zelo lepi vrtovi, palače in tudi podnebje je milejše. Vojaška bolnica je lepa bela palača kakih dvesto metrov od morja.

Ko sem prišel v bolnico, me je dežurni zdravnik kljub temu, da je imel pred sabo črno na belem, vprašal, od kod prihajam. Odgovoril sem mu, da iz »Giovannija Bertija«.

»Katero bolezen pa imate?«

»Plevritis,« sem mu povedal.

»Kdo vas je poslal sem?« je hotel vedeti.

»Ja, saj vidite, gospod poročnik,« sem prijazno odgovoril.

»Ali je to prav pisano?« je vztrajal.

»Tega pa jaz ne vem, ker nisem jaz pisal, ampak je pisal zdravnik,« sem se zasmel.

»No, pa naj bo. Slecite se.«

Po pregledu je dejal: »Reparto Medicina.«⁽¹⁾

Potemtakem utegne biti v resnici plevritis, sem si dejal, in se odda-ljil. Prišel sem do oddelka, kjer so me določili v neki kot, kjer je bila lepo pogrnjena postelja. Še nisem legel, ko se je pojavil nov zdravnik.

»Od kod pa vi?«

»Iz Trsta,« sem mu prijazno povedal.

»Ne to, po vašem regimentu vprašujem. Kje je?«

»V Giovanniju Bertiju,« odgovorim.

»In so vas poslali sem? Ni bliže v Derno?« je hotel vedeti.

(1) Interni oddelek.

»Tega, gospod, pa jaz ne vem,« sem se sprenevedal. O, pa še kako sem vedel!

»No, kako se počutite?«

»Bolani sem, rebra me bolijo in tudi okrog pasu.«

»Aha, pa saj tu piše, da je plevritis!«

»Ne vem, boli me pa,« so bile moje zadnje besede.

Prišel je s pravim pregledom in čez nekaj časa ugotovil: »Pleurite baseale sinistra secca.«⁽²⁾

Nekaj je načočkal na karton, nato je odšel.

Naslednje jutro sta me pregledala kar dva zdravnika. Prvi je trdil, da je moj plevritis suh, drugi pa, da je moker. No, sem tuhtal sam pri sebi, se bosta že sporazumela. Ker pa nista mogla priti do skupnega zaključka, sta še dalje vztrajala vsak pri svojem.

Vsak dan sem dobil štiri predpisane injekcije — dve dopoldne, dve popoldne. To je trajalo pet dni. Šesti dan sem lahko vstal in šel ven na vrt. Po desetih dneh me je zdravnik vprašal, če bom zmožel hoditi do pomola, kjer bi se vkrcal na ladjo, ki bi me peljala domov. Odgovoril sem mu, da si še ne upam. Dvanajsti dan pa mi je zdravnik ukazal, naj vstanem, da greva k morju. Vstal sem, se oblekel in sva šla. Major je precej hotel vedeti, kaj je z mano. Zdravnik mu je odgovoril, da predlaga devetdeset dni bolniškega dopusta, nakar je major podpisal neki papir in mi ga izročil rekoč:

»Sedaj pa pojdite domov in tudi v mojem imenu pozdravite Trst.«

Ko sem si pozorno ogledal papir, sem na njem razbral: »Novanta giorni di licenza di convalescenza.«⁽³⁾

Nato sem šel v pisarno bolnice, kjer so mi dali nekaj denarja in pa listek za parnik. Naslednje jutro sem se vkrcal in ladja je odplula. Parnik je bil majhen. Ime mu je bilo »Città di Trieste« in je prevažal pošto dvakrat na teden iz Sirakuz v Afriko, torej v italijansko kolonijo Libijo.

Odpotovali smo nekako ob pol devetih zjutraj, ustavili smo se v Darni, nato pa smo od tam odpluli proti Italiji.

Sredozemsko morje je bilo lepo mirno, imel sem se lepo — jedel sem in pil in naposled smo prispeli v Sirakuze v Italijo, od tu pa smo z vlakom nadaljevali do Messine. Messina je zelo lepo mesto z lepimi palačami, kar pa je posebno zanimivega, je postaja, ki je v glavnem obložena z nabrežinskim in repentabskim marmorjem. Zanimivo je, da povezujeta mesto z Villo San Giovanni dva »Ferry Boata«, to so trajekti,

(2) Suhi plevritis levega krila pljuč.

(3) Devetdeset dni bolevanja.

Milan Guštin »veliki oče« na Kraški ohceti (na skrajni desni).

Italijanski nacionalizem (in slovensko kapitulantstvo) na pohodu

Kaže, da se nad našo narodnostno skupnostjo zgrinjajo temni oblaki, ki naznanjajo bližajočo se nevihto. Kako si moremo namreč drugače razlagati izvolitev italijanskih predstavnikov v kraških rajonskih svetih ali pa žolčno nasprotovanje slovenščini v svetoivanskem rajonskem svetu?

Pomislimo nekoliko na to: za predsednika vzhodnokraškega rajonskega sveta je bil izvoljen italijanski socialist Turitto, in to z odločilnim glasom neofašističnega svetovalca ter slovenskega socialističnega svetovalca Puriča. V svetoivanskem rajonskem svetu pa so na seji, na katero so bila povabljeni vsa športna društva, ki delujejo na področju Sv. Ivana — Lonjer — Katinara, predstavnikoma Kolesarskega kluba Adria in Športnega združenja Bor preprečili, da bi spregovorila v slovenščini, čeprav jo pravilnik dovoljuje in je zato vedno prisoten tudi občinski tolmač. Predsednik rajonskega sveta, slovenski socialist Spetič, pa se ni zoperstavil razgrajanju nacionalistov in je samo ublaženo posegel.

Priča smo torej postopnemu, a odločnemu izrinjanju Slovencev in slovenščine iz javnih uprav in ustanov. K temu pa so pripomogle tudi tiste sile, ki se kljub vsemu temu še vedno proglašajo za zaščitnice slovenskih interesov. Sprašujemo se, kako morejo npr. slovenski socialisti še vedno vztrajati v stranki, ki je že odkrito zavzela izrazito protislovenska stališča. Ali sega njihova zvestoba do PSI tako daleč, da so pripravljene delovati proti svojemu narodu? In če je tako, zakaj ne tega jasno povedo in ne zavzamejo svojega stališča? Čakamo odgovore.

Zakon za zaščito slovenske manjšine

»... Panslavizem se še vedno skuša infiltrirati... Še je živa slovenska peta kolona... Svojih pravic ne brani manjšina, ampak večina... V Trstu je kakih deset manjšin... Plače slovenskih učiteljev in profesorjev so zara-

di dvojezičnega poslovanja že sedaj za kakih 20% — 25% višje od italijanskih... Vlada namerava v Trstu ustvariti na stotine delovnih mest, a samo za Slovence... Kam plovemo, če bo šlo tako naprej, bomo morali zaščititi tudi tiste Ukrajince, ki živijo v naši deželi... Ni nas mogoče dolžiti nacionalizma... Tudi manjšina mora spoštovati večino... Ker se lahko slovenski profesorji udeležujejo tudi italijanskih habilitacijskih izpitov, bodo Slovenci v kratkem postali gospodarji italijanske šole...«

Čuk na Obelisku? Ne, samo utrinki z zborovanja o zaščitnem zakonu za slovensko manjšino, ki ga je priredila Lista za Trst v nedeljo, 25. februarja, v kinu Capitol v Trstu. Avtorji teh blestečih umotvorov: poslanec Camber, Gianfranco Gambassini, bivši župan Staffieri in njegova soproga.

Važnost humanistične izobrazbe

Na nekem strokovnem seminarju za tržaške šolnike so predstavniki produktivnega sveta nazorno prikazali, kakšna naj bi bila sodobna šola, ki jo danes potrebuje industrija. Soglasno je odmevala ugotovitev, da je potrebna šola čim širše humanistične izobrazbe. Strokovnost si študent pridobi z nadaljevanjem študija ali pa zanjo poskrbi delodajalec s specifičnimi tečaji. Med udeleženci je bil tudi ravnatelj Pečenko, ki je tako sintetiziral simpozij: »Ja, hočejo inženirja s klasično gimnazijo«. V Jugoslaviji pa še naprej delajo škodo z usmerjenim izobraževanjem.

Slovenska
družina
ima
na mizi
mladiko

ki prevažajo ljudi iz kraja v kraj. Te manjše ladje so izdelali v ladjedelnici Sv. Marka v Trstu. Na njih je tritirna železnica za vagone, na palubi pa je prostor za ljudi. Zanimivo je, da se takale ladja v plovi v glavnem prepušča močnemu toku. Pravijo, da je tu morje globoko več tisoč metrov in je neprestano razburkano.

Vkrcal sem se in srečno prispel na drugo stran. Tu je že čakal vlak, s katerim sem se nato odpeljal v Rim. Sedel sem in skušal zaspati, toda to je bilo nemogoče, ker je bilo kot v panju. Igrali so, prepevali, se pogovarjali, vpili, bilo je kot v cirkusu. Nasproti sta sedela zakonca, žena ni imela več kot osemnajst let, mož pa je bil že precej starejši, imel jih je kakih trideset. Bila sta zelo lepo oblečena pa tudi denarja sta imela precej, saj je bilo na njih precej zlatega nakita. Preden smo prišli v Neapelj, me je mož vprašal, če morda vem, koliko je vožnje iz Neaplja do Rima. Razložil sem mu, da bomo dospeli v Rim še pred nočjo in on mi je ponudil nekaj kozarcev vina in nekaj slaščic. Vprašal me je, če sem bil kdaj v Bologni.

»Seveda,« sem mu odvrnil, »saj ima moj regiment sedež v Modeni, ki je blizu Bologne.«

Ves zadovoljen, da poznam njegove kraje mi je spet ponudil vina, žena pa je bila bolj čemerna in zaspala — naposled je res zaspala, midva pa sva na neki postaji kupila še steklenico vina in sva ga nato pridno srkala.

Ko smo dospeli v Rim, smo morali počakati še dobri dve uri naslednji vlak. Sedel sem v vagon, ki je bil označen »Roma — Trieste«, kar pomeni, da se bom peljal naravnost v Trst, ne da bi mi bilo treba seliti se v drugega. Nato sem tako globoko zaspal, da sem se prebudil šele v Padovi. Čudil sem se, ker je bila vsa pokrajina zavita v meglo, saj sem ravnokar zapustil Rim, ki se je kopal v soncu. Sploh nisem mogel razumeti, da je med Rimom in Padovo še precej kilometrov. Vlak je nadaljeval svojo pot do daljšega postanka v Benetkah, kjer sem popil kavo. Kmalu je že spet vlak brzel dalje in kmalu sem zagledal tržaško obalo. Bil sem vesel, da se zopet vračam domov. Ko sem prišel v Trst in sem izstopil z vlaka, sem se opotekel, kot bi bil pijan. Saj sem se vozil kar 48 ur zaporedoma!

Na Oberdankovem trgu me je že čakal openski tramvaj in čez dobrih dvajset minut sem se že znašel na Opčinah. Od tu pa kar peš, po dobri uri hoda sem bil že doma — na Repentabru.

Doma pa — kakšno veselje vendar, da se je vrnil človek iz Afrike, in to že po treh mesecih vojaške službe. V hiši so kar jokali od veselja in me vpraševali, kako da sem se že vrnil. V kratkem se je v hiši zbralo kar pol vasi in vsi so želeli vedeti, kako mi je uspelo priti domov, koliko časa bom ostal doma, kako je v Afriki, če so ljudje tam res črni.

Odgovarjal sem, kakor sem mogel, pa saj mi niso pustili do besede. Oče je prinesel vina in ob zlahtnem teranu je pogovor stekel. Hči, ki je bila stara komaj dve leti, ni hotela k meni, češ da jaz nisem njen oče in da je njen oče v Afriki. Ob tem mi je bilo nepopisno težko.

Vendar je po nekaj dneh že ugotovila, da sem morda le res njen pravi oče, saj vendar hodim spat z mamo. To svojo ugotovitev je namreč posredovala svoji materi.

Naslednjega dne sem se odpravil k župniku, da bi ga pozdravil. Ta gospod župnik je bil tedaj Emil Wester, pravi božji pastir. Ko sem prišel do njega in ga pozdravil s »hvaljen Jezus«, me je precej ogovoril:

»Na veke. No, kaj pa je novega o tvoji vojaški službi?«

»Ja, veste, gospod, nič kaj posebnega,« sem mu odgovoril, »le ubogati je treba in pa službo pravilno izpolnjevati, to je vse.«

On pa:

»No, čisto pravilno. Pa koliko časa ostaneš doma?«

(dalje prihodnjič)

pri Doberdobu, *Ferlettic, Ferlettich, Ferlettig* → *Ferletti* TS (PIZZAGALLI 118,134,214), *Farletich* → *Farletti* TS (PIZZAGALLI 134).

S formantom *-(e)c*: *Ferlic, Frlíc, Herlec* (ZSSP KR), *Ferlez* (TS, Zgonik).

S patronimičnim formantom *-ič*: *Ferlič* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ), *Frlič* (ZSSP KR, Logatec, Štajerska), *Ferlich, Ferlig* TS → *Ferli* (PIZZAGALLI 134).

S formantom *-in*: *Ferlin* (ZSSP Štajerska, NM; TS), *Frlin* (ZSSP Litija, Brežice, NM), verjetno tudi *Ferlini* (TS); z nadaljnjo sestavo: *Ferlinc* (ZSSP Štajerska, LJ), *Ferlinz* (ZSSP LJ), *Frlinc* (ZSSP Šmarje, MB).

S formantom *-ica*: *Ferlizza* (SPZM Črnejeja; Devin-Nabrežina); tu moram seveda preklicati razlago v SPZM.

Z večalnim ali slabšalnim formantom *-uga*: *Ferluga* (ZSSP Logatec, Štajerska, LJ, GO, Sežana; SPZM Tržič; TS, Devin-Nabrežina, Dolina, Zgonik).

Z nemškimi patronimičnim formantom *-inger*: *Herlinger* (TS).

Zanimiva je sestava s formantom *-goj* v drugem delu imena: *Ferligoj* (ZSSP GO), *Ferligoi* (TS); sprva je *goj* bogata pomenska osnova pri sestavi slovenskih predkrščanskih dvodelnih imen, s časom pa je zgubil pomen in je postal imenotvorni formant (A. Bajec, Besedotvorje slovenskega jezika III, §11, str.85, Ljubljana 1952).

Preostane še priimkovna oblika, doma na slovenskem Zahodu, ki je videti sestavljena z romanskim (furlanskim?) formantom *-at*, je torej hibridna: *Ferlat* (ZSSP GO, Sežana; TS → *Ferlati, Ferlatti, Ferletti*), *Frlat* (ZSSP GO).

V krajevnem imenoslovju je Florijan prisoten po vsem slovenskem prostoru. *Sv. Florjan* (it. S. Floriano) je ime naselja pri Miljah (ATLAS 193/B1) in devetih zaselkov raztresenih od Zahoda do Vzhoda (ATLAS 85/B3,87/B2,94/A3, 97/A2,104/B3,118/B1,151/A2,152/A2,184/B1), *Sv. Florjan pri Šoštanju* (ATLAS 63/A3) in *Števerjan* (it. S. Floriano del Collio (ATLAS 139/B1) sta spet naselji, pri prvem teče *Šentflorjansčica*, svetniški pridevek je nadalje prisoten pri imenu zaselka *Šentflorjan* pri Mislinji (ATLAS 64/B2). Brez svetniškega pridevka ponavlja svetnikovo ime ime dveh naselij *Florjan nad Zmincem* in *Florjan pri Gornjem Gradu* (ATLAS 104/B3,87/A2) in treh zaselkov *Florjan* na Severovzhodu (ATLAS 37/B1,39/A1,92/A2). V zahodnih Julijcih je gora *Florjanka*, it. M. Florianca (ATLAS 51/A1). Dve naselji in en zaselek ponavljajo priimkovno obliko *Frluga* (naselje pri Kostanjevici ATLAS 173/B2 in zaselek pri Savi 130/B3) in v množinski obliki *Frlugi*, it. Conconello, pri Trstu (ATLAS 178/A2). Številni zaselki ponavljajo druge priimkovne oblike: *Ferjanc* pri Godoviču (143/B1), *Ferjanček* pri Dobu (108/A2), *Ferjanka* pri Horjulu (125/B3), *Ferlin* pri Poljčanah (93/B3), *Ferlinz* pri Gomilici/Gamlitzu na avstrijskem Štajerskem (16/A2)), *Ferluga* pri Podkumu (131/A3), *Florjanc* pri Slovenskih Konjicah (92/A3), *Florjančič* pri Mislinji (64/A3), *Ferjan* pri Vuzenici (38/A2) in dva pri Mislinji (64/A3 in B3). V ATLASU pogrešamo *Florjanski potok* in krajevno ime *Florjanovo* (SVI I, 165). Spada sem tudi ime pokrajine *Ferjevšna* pri Braniku (ATLAS 160/A1)?

Fredericus

Germansko ime *Frithurik*, izpričano že v V. stoletju, je sestavljeno s *frithu, frida* »varstvo, varnost« ali »ograjena posest«, pozneje »mir«, in *richi* »gospod, bogat« in pomeni torej »kdor vlada v miru« ali tudi »kdor obvladuje svojo posest«. Cerkev časti 27. maja sv. Friderika, škofa v Liegi, in še 3. marca blaženega Friderika, opata v Friziji, 18. juli-

ja sv. Friderika, škofa v Utrechtu in mučenca, 2. avgusta blaženega Friderika, puščavnika iz Siracuse, in 16. oktobra blaženega (?) Friderika, opata na Moravskem (TAGLIAVINI I, 168).

V slovenskem prostoru se ime pojavlja začenši z XI. stoletjem (KEBER 183), na Zahodu je v poznem srednjem veku izpričano že z različnimi oblikami: okoli 1200 *Fridericus* na Goriškem (KOS II,110), okoli 1370 *Friedreich* iz Loke pri Gorici (prav tam 114), 1498 *Friedreich Schutsch*, kmet v Baču (236), s hipokoristikom 1498 *Fricz Dusche*, vidmar v Slavini (232), s formantom *-el(j)* okoli 1370 *Friczel* v Krminu (117) in drugi, 1498 *Friczel (Friczll) Stopper*, kmet in mlinar v Bistrici (237), s formantom *-man* še 1498 *Fritzman*, kmet v Rakeku (230).

Danes je to germansko ime prisotno v slovenskem prostoru v glavnem oblikami: *Friderik* (ZSSP Konjice), *Friedrich* (ZSSP Štajerska, LJ), *Friedrih* (ZSSP LJ), *Fridrich* (ZSSP Štajerska) in *Fridrih* (ZSSP Štajerska, v imenu zaselka pri Mežici in Oplotnici, ATLAS 35/B3,66/B2); *Fric, Fritz* (ZSSP Štajerska, Gorenjska, LJ, Kočevje), *Friz* (ZSSP MB), v obliki *Fric* tudi pri štirih zaselkih na Pohorju, ob Dravi, pri Mislinji in Slovenski Bistrici (ATLAS 40/A2,40/B1,64/A2, 67/A2) in še v oronimu *Fričev vrh* pri Mislinji (ATLAS 64/A2); *Fricel* (ZSSP Črnomelj), *Fricelj* (ZSSP Črnomelj, LJ, Gornji Grad), *Fritzel* (ZSSP NM, Kočevje); *Fridel* (ZSSP Konjice), *Fridl* (ZSSP Štajerska, LJ), *Friedl* (ZSSP Štajerska, NM, LJ), *Friedel* (ZSSP MB); z nemškimi formantom *-lín* *Fridolin* (ZSSP MB). Morda ga lahko spoznamo še v kakem redkem priimku, ki se lahko križa z nemškimi priimki (*Fridan, Friedau, Fridaner* v ZSSP na Štajerskem so videti v pisavi vsaj delno sporni in jih zato puščam v nemaru).

Fortunatus

Fortunatus je bil v starem Rimu zelo pogosten *cognomen* in pomeni »kdor uživa dobro srečo« ter izvira iz samostalnika *fortuna* »slučaj, sreča«. Cerkev časti vrsto svetnikov, v glavnem mučencev, s tem imenom (TAGLIAVINI I, 419). Med temi nas najbolj zanima Fortunat, ki skupaj s Feliksom predstavlja znano dvojico oglejskih mučencev in ga cerkev časti 12. julija (BRATOŽ 221-228).

Ime je ohranjeno v priimku *Fortunat* (ZSSP CE, Radovljica, LJ, GO, Tolmin; TS), ki je lahko romanskega, furlanskega porekla. Iz njega izvaja BREZNIK 260 priimek *Forte* (Trbovlje; ZSSP Litija, Laško) in *Fertin* (Breznica; ZSSP LJ, Gorenjska), *Frtin* (ZSSP KR, Dravograd), *Fortin* (ZSSP Dravograd).

Dodal bom hipokoristične oblike *Fortič* (ZSSP LJ, MB), *Fertič* (ZSSP Litija, LJ) in *Forčič* (TS), *Forcic* → *Forsi* (Tržič, PIZZAGALLI 166), *Forcich* → *Forci* (TS, PIZZAGALLI 134). Morda spadajo sem še priimkovne oblike *Fortek* (ZSSP MB), *Fortman* (ZSSP NM) in *Fertinek* (ZSSP Dravograd, MB).

Spričo odsotnosti imena v srednjeveških virih in zanesljivih imenskih oblik v krajevnem imenoslovju je moralo ime najti omejen odmev med Slovenci.

Franciscus

Že v pozni latinščini je etnični pridevnik *franciscus*, prilagoditev germanskega *frankisk, označeval Franke, pomenil je torej »frankovski«; po združitvi Frankov s prvotnim galskim prebivalstvom v Franciji pa je pomenil »franco-

ski«. Kmalu po letu 1000 se v Italiji pojavlja osebno ime *Francescus*, ki je bilo sprva vzdevek. Ko se je leta 1182 ali 1181 v Assisiju rodil Pietru di Bernardone sin, mu je mati dala ime Johannes, oče ga je pozneje preimenoval v *Franciscus*, tedaj še razmeroma redko osebno ime, ker se je otrok rodil v času njegovega potovanja v Francijo. Ime se je bliskovito razširilo po vsi Evropi po svetnikovi smrti 3. oktobra 1226 in njegovi kanonizaciji 16. julija 1228 zaradi njegove priljubljenosti in naglega širjenja frančiškanskega gibanja. Cerkev ga praznuje 4. oktobra in časti še 29. januarja in 28. decembra svetega Frančiška saleškega, škofa v Ženevi, 2. aprila sv. Frančiška iz Paole, 11. maja sv. Frančiška di Girolamo iz Grottaglie, 4. junija sv. Frančiška Caracciola, 14. julija sv. Frančiška Solana, 30. septembra in 10. oktobra sv. Frančiška Borgia ter 2. in 3. decembra sv. Frančiška Ksaverija (TAGLIAVINI I,337).

Slovenci smo sprejeli nemško imensko obliko *Franz* in še nemško manjšalno obliko *Franzl* in iz prve razvili s slovenskimi formanti vrsto novih imenskih oblik (ESSJ I,131). Take oblike srečamo pogostoma v srednjem veku: 1367 v latinskem genitivu *Françi Calaç* v Trstu (CAP CERE I,c.50r), okoli 1370 *Françzis* (KOS II,113), 1377 *França*, posestnik v Poljubinju (KOS I,57) *França*, *Franço*, posestnik v Tolminu (KOS I,55,56,76), 1393 *Franciscus de Cerneo in Villanova* (Frančišek iz Černejce v Zavarhu, CASTELLO 42), 1459 *Françz*, *ostiero* v Možnici (KOS II,306), 1494 *Francko Misniczicz*, kmet v Brjem (KOS II,214), 1498 *Franncze Michel*, kmet v Dolenji vasi (KOS II,228). V tem času srečamo tudi priimkovne oblike: 1494 *Barthole*, *Primas Franczel*, kmet in kajzar na Proseku (KOS II,219).

V istem času najdemo tudi druge imenske oblike, ki izhajajo iz iste etnične osnove; tri take oblike, ki jih berem v istem viru, izkazujejo na skrajnem slovenskem Zahodu situacijo, ki je v tem času značilna za Italijo: 1393 in *Sarmardenchia*: *Françotus*, *Françulinus in Lusevera* (CASTELLO 10,33) in je za vso Tersko območje razumljiva; *Françus... in Stella* (CASTELLO 22) utegne biti ena teh oblik, a utegne tudi biti latinizacija imena oz. priimka nemškega izvira — naravnost iz nemščine ali po slovenskem posredovanju — *Franz*, ki je v Šteli endemičen.

Noben slovenski priimek ne ponavlja v celoti latinskega imena in še edini priimek, prisoten v slovenskem prostoru, ki je izpeljan iz celotne imenske oblike, je furlanskega izvira: *Frančeskin*, *Frančeskin* (ZSSP GO), *Frančeškin* (ZSSP Dolnja Lendava, LJ, MB, Postojna, GO, Sežana), *Frančiškin* (ZSSP KR).

Priimek *Franç* je zelo razširjen (ZSSP Štajerska, Metlika, Radovljica, LJ), *Franz* (ZSSP KR, Štajerska, NM, LJ; SPZM Štela, Kujija, S. Giovanni al Natisono, Pavia/UD, Palmanova; LCI izpričuje v preteklih stoletjih močan epicenter v slovenskih vaseh severovzhodno od Čente — Malažaerija, Štela, Žumaja, Kujija — in v Čenti sami: a v teh krajih utegne biti priimek tudi nemškega izvira, ozmoza ne dovoljuje razlikovanja!). S spremembo začetnega glasu: *Branc* (ZSSP LJ, Radovljica). V tem primeru se mi zdi ta razlaga najočitnejša, vendar ne smemo prezreti, da so lahko vse priimkovne oblike z začetnim B- tudi hipokoristiki predkrščanskega slovenskega imena z osnovo *Bran-* (tip Branimir, Branislav ipd.).

Iz hipokoristične oblike *Franç* nastajajo s formanti nove: *França* (ZSSP CE, Sežana, Ilirska Bistrica); *Françe* (ZSSP Štajerska), *Francé* (ZSSP MB), *Brançe* (ZSSP CE); *Françi* (ZSSP PT, CE); *Franček* (ZSSP Konjice), *Franček* (ZSSP PT); *Françelj* (ZSSP LJ, Kočevje, Ilirska Bistrica), *Françeli* (ZSSP Logatec), *Francl* (ZSSP MB, LJ, Gornji Grad), *Franclj* (ZSSP Kočevje), *Franzl* (ZSSP CE, LJ), *Bran-*

celj (ZSSP Logatec, LJ), *Branclj* (ZSSP LJ); *Frane* (ZSSP LJ); *Franjek* (ZSSP Dolnja Lendava); *Franjo* (ZSSP MB); *Branče* (ZSSP MB).

Iz teh hipokorističnih oblik so izpeljani patronimični priimki na -ič: *Frančič* (ZSSP Štajerska, LJ, NM, Kočevje), *Françic* (Devin-Nabrežina), *Brančič* (ZSSP Litija, MB); *Franetič* (ZSSP Logatec, LJ, Postojna, Sežana), *Franetich* → *Farnetti* (TS, PIZZAGALLI 134); *Franovič* (ZSSP LJ, Idrija); *Françetič* (ZSSP GO, Ilirska Bistrica); *Françekovič*, *Frančekovič* (ZSSP Štajerska); *Franekovič* (ZSSP Brežice).

Z dvojno sestavo srečam sicer le *Françeljak* (KOŠTIÁL 563, Štajerska).

Bogata družina priimkovnih oblik izhaja iz hipokoristične osnove *Fran-* s formantom -ko, vendar v tem primeru moramo dopuščati tudi, da izhajajo iz nemškega antroponima *Frank*: areali priimkov *Franko*, *Frankič*, *Frankovič* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ, NM, Primorska; SPZM *Françovic*, *Françovich*, *Françovig*, *Françovich* od Corno di Rosazzo, S. Giovanni al Natisono do videnske okolice in Reane del Rojale; *Frankic* Devin-Nabrežina, *Françovich* TS; *Françovich*, *Françovig* → *Franco*, *Franconi*, *Franchini*, *Franchi* PIZZAGALLI 135,215), pri katerih lažje mislimo na izvir iz Francisca ali vsaj na močno interferenco tega imena, se dejansko pokrivajo z areali priimkovnih oblik, pri katerih mislimo lažje na nemški izvir: *Frank*, *Frankar*, *Franke*, *Frnaken*, *Frankl* ipd. v ZSSP in s pisnimi razlikami tudi v Furlaniji in Trstu. Možnost interferenc še raste pri priimkovnih oblikah *Branko* (ZSSP Radovljica, Tolmin), *Brančich* → *Breni* PIZZAGALLI 130, *Brankovič* (ZSSP Gorenjska, LJ), medtem ko se areal oblik *Brank*, *Brankar* v glavnem krije z arealom ustreznih oblik z začetnim F-.

Iz previdnosti obidem nekaj drugih, v glavnem redkih oblik, ki so enako ali še bolj sumljive.

Pri hipokoristiku *Frant(a)* mi količina izpeljanih priimkov daje misliti, da je lahko tudi slovenski: *Frant* (ZSSP CE), *Frantelj* (ZSSP LJ), *Franuš* (ZSSP MB), morda tudi *Frantar* (ZSSP Gorenjska, LJ, MB, Kočevje), *Frantlovič* (ZSSP LJ), *Franotovič* (ZSSP LJ), *Frantura* (ZSSP MB), *Brantuša* (ZSSP Šmarje, CE).

Na Vzhodu je krepko prodrla k nam madžarska imenska oblika *Ferenc*: *Ferenc* (ZSSP Štajerska, Metlika, LJ, Sežana), *Ferenz* (ZSSP MB), *Ferenci* (ZSSP Dolnja Lendava), *Ferencek* (ZSSP D. Lendava, MS), *Ferincek* (ZSSP D. Lendava), *Ferenček* (ZSSP Štajerska, LJ), *Ferenčak* (ZSSP KR, Štajerska, Metlika, LJ), *Ferenčič* (ZSSP Štajerska, LJ), *Ferencic* (TS), *Ferencich* (SPZM GO; TS; → *Fiorenzi*, *Ferenzi*, PIZZAGALLI 134, 214).

Furlanskega izvira pa je priimek *Françot* (ZSSP LJ). Končno berem hibridni priimek *Françescovich* → *Françeschi* (PIZZAGALLI 134).

Ob enkratnem zapisu priimkovne oblike *Franzil*, ki je sicer značilna za Karnijo in konkurira s slovensko obliko *Françelj* (enako *Rupil*: *Rupel*) jo lahko razlagamo kot primer migracije ali rajši kot približen zapis slovenske oblike: 1601 *Andrea franzili*, *Juan franzili* v Marsinu (MISSIO).

Med hišnimi imeni naj omenim 1799 *Franç(e)* v Rožu (KCMD 1982), *Françinovi* (Avber).

Imena naselij *Brankovo* pri Velikih Laščah (ATLAS 166/B2), *Frankovci* pri Ormožu (ATLAS 72/B3) in *Frankolovo* pri Vojniku (ATLAS 91/B2) izvaja Bezljaj »verjetno iz nekega dvočlenskega germanskega antroponima« (ESSJ I,131). Verjetno je spravit v isto vrsto imen tudi gorsko ime *Frankovec* nad Trebčami (ATLAS 178/B2). Previdnost je nujna tudi pri imenu naselja *Branča ves*, nem. *Franzen-dorf* (ATLAS 30/A3 ima seveda *B. vas*) v Rožu, čeprav je tu vidna zveza s svetniškim imenom.

Po svetniku nosita ime *Sv. Frančišek* dva zaselka pri Čepovanu in Ribnici (ATLAS 121/B3,185/B1). Nekaj drugih zaselkov ima ime po imenu ali priimku začenši s *Fran-ci*, italijansko *Franzi*, ki spadajo k Matajurju (ATLAS 99/A2). Dve taki naselji sta v Rožu: *Fran* in *Francl* (ATLAS 57/A1, 58/B2), trije so v Prekmurju: *Francova Graba*, *Ferencin* in *Ferencini* (ATLAS 8/A2,B1,B2), še en *Fran* je pri Kneži (ATLAS 101/B1), *Francelj* pri Žirovskem vrhu (ATLAS 124/A3) in *Frane* pri Polhovem Gradcu (ATLAS 125/A1).

Fusca, -us

Cerkev praznuje 13. februarja sv. Fosko, devico in mučenko za Decija, ki jo častijo posebno v ravénski diecezi. Rimski cognomen *Fusca*, *Fuscus* pomeni »teman, črn« (TAGLIAVINI I,44).

Ime ni pustilo sledov med današnjimi slovenskimi priimki (ZSSP *Foschi* v Postojni in *Foški* v Sežani sta očitno italijanska), vendar je bilo močno v rabi na slov. Zahodu v poznem srednjem veku: če v Trstu ni moč določiti etnične pripadnosti 1359 gen. *Fosci* in nekaj poznejših, je ne moremo določiti niti za 1406 gen. *domine Fusche de Sechira* (CAP CERÉ III,c.39r.): Sekira je slovensko moško ime ali kar priimek, a mešani zakoni so bili v mestu zelo pogostni. A drugje imamo nekaj več verjetnosti, da imamo opravke s Slovenci oz. s Slovincem: okoli 1370 *Johannes Foschi Vonsarin* (KOS II,113), 2. pol. XV. stol. *Fuscha sprosenicha*, gen. *fusce de prosenik* (ČERNJEJSKI RKP., c.8r.,1v.), 1519? *Marin de Luxeura jgnegoua sena foscha* (prav tam, c.13r.).

Raba tega imena se je morala na Zahodu kar zakoreniniti, če srečamo še hišno ime *Foščini* v Gorenjem Barasu (CRACINA).

Gabriel

Latinska oblika *Gábriel*, *Gabrielis* izhaja preko biblijske grščine *Gabriel* iz judovskega imena *Gabriel*; ime nadangela, božjega sla pri preroku Danijelu in pri Devici Mariji, je teoforično ime in pomeni »Bog je močan«. Cerkev ga praznuje 24. marca in 27. februarja, 26. januarja časti še sv. Gabrijela, jeruzalemskega opata, in 16. marca sv. Gabrijela Lalemanta, mučenca v Kanadi (TAGLIAVINI I,88).

Srednjeveški viri na slovenskem Zahodu ne izpričujejo tega imena z edino izjemo okoli 1370 *Gabriel* iz Krmina (KOS II,114), o katerem ne moremo vedeti, ali je bil Slovec. Ime izpričujejo le današnji priimki in še ti se niso razvejali v številne oblike. Nespremenjena imenska oblika se je ohranila v priimku *Gabriel* (ZSSP LJ, Radovljica, MB), *Gabrijel* (ZSSP Štajerska, LJ, NM, Radovljica, Sežana, po KOŠTIÁL 563 še Koroška). Izredno redek je patronimični priimek s formantom *-ič*: izpričuje ga enkrat priimek *Gabriellich* (TS; tu v ti obliki in v obliki *Gabrielich* → *Gabrielli*, gl. PIZZAGALLI 135). Mnogo bolj razširjen, posebno na Goriškem, je dvojni patronimik na *-ičič*: *Gabrijelčič* (ZSSP MS, LJ, Radovljica, MB, GO, Sežana; SPZM → *Gabrielli* na Goriškem), na Tržaškem *Gabrielcich*, *Gabrielzhizh*, *Gabrijlcich* (sic), *Gabrijelcic* → *Gabrielli* (PIZZAGALLI 135). S prehodom *l* → *u*: *Gabrijelčič* (ZSSP MS), *Gabrieucic*, *Gabrieucig* → *Gabrielli* na Tržaškem (PIZZAGALLI 135,216,217); na Zahodu je izpričana še varianta na *-šič*: *Gabrieusig* (SPZM UD). Pisna varianta *Gabrieucig* (SPZM UD) je verjetno nastala po pisni pomoti.

Iz apokopiranega hipokoristika izhajajo: *Gabrič* (ZSSP Kamnik, KR, Krško, v pisni varianti *Gabric* TS); morda še *Gabruč* (ZSSP LJ); *Gabrijan* (ZSSP Štajerska, GO), *Gabrian* (ZSSP MB); *Gabrc* (ZSSP Štajerska), *Gaberc* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ), *Gaberz* (ZSSP PT); verjetno še *Gabrenja* (ZSSP Logatec, LJ) in *Gabron* (BUNC 81).

Madžarsko imensko obliko *Gábor* ponavlja priimek *Gabor* (ZSSP Štajerska, LJ).

V zvezi s priimkom *Gaber* je težko reči, ali se dendronim križa s hagonimom: zaradi areala (ZSSP Gorenjska, Štajerska) ta domneva ni videti neutemeljena.

Tudi v krajevnem imenoslovju je naš hagonim pustil malo sledov: *Gabrijele* je ime naselja pri Mokronogu (ATLAS 152/A1), *Sv. Gabrijel* je ime dveh zaselkov pri Desklah in Medvedjem brdu (ATLAS 119/B2,144/A1), ljudska imenska oblika je mimo učene nastala le pri gori *Škabrijel* pri Gorici (ATLAS 140/A1).

Gallus

Cerkev praznuje 16. oktobra sv. Gala, irskega označevalca vere in puščavnika, učenca sv. Kolumbana, ki se je rodil sredi VI. stoletja; njegovo ime se v irščini glasi *Gallehe* in pomeni petelina (LETO SVETNIKOV IV,130). V Rimu so nosili cognomen *Gallus* že v predkrščanski dobi in ga je verjetneje pripisati etničnemu imenu prebivalcev Galije kakor živali. Mnenje učenjakov o izviru in pomenu imena so deljena, najverjetneje je v zvezi z izrazom iz številnih jezikov v Galiji, ki pomeni »oblast, moč«. Po ustanovitvi samostana Sankt Gallen v Švici, po katerem sta prevzela ime mesto in kanton, se je češčenje tega svetnika naglo širilo po številnih deželah. Cerkev časti še 1. julija sv. Gala, škofa v Alverniji, in 5. oktobra sv. Gala, škofa v Aosti (TAGLIAVINI I,352). Prisotnost dominikanske opatije sv. Gala v Možnici (Moggio Udinese) tik ob slovenski jezikovni meji je pospešila priljubljenost tega imena med Slovenci: dolina Režije je bila skozi stoletja posest tega samostana.

Ime je močno zastopano na slov. Zahodu: okoli 1240 *Gallus*, kmet na Solbici, *Galluz* v Resiutti, *Galliana*, kmetica na Solbici (KOS II,299,300), 1498 *Paull Gall*, kmet v Sliivici (KOS II,230), 1499 *Gal* v Vipavi (KOS II,256); močnejši je na Zahodu vpliv romanske izvedenke s formantom *-ucius*, ki jo nosijo tudi Slovenci: 1373 *Galucius*, *Galutius*, posestnik v Tolminu (KOS I,55), 1393 *Gallucius* v Kujiji, Žumaji in Bardu (CASTELLO 117,124,137,194).

Pri imenskih oblikah, ki so izvedene iz osnove *Gal-*, je težko reči, ali so izvedene iz svetniškega imena *Gallus* ali iz predkrščanskega slovenskega antroponima *Gal-* »curatio infantis« (MICLOSICH PN 60): na to je opozoril tudi Bezljaj (SVI I,171p.g. *Galjevica*). Vendar spričo redkih in oddaljenih primerov, ki jih Miklošič navaja, se mi pri slovenskih (in enako razširjenih, večkrat enakoglasnih hrvaških) imenskih oblikah zdi verjetnejša razlaga iz hagonima. Ne smemo nadalje prezreti možnosti, da so v preteklosti zapisovali z začetnim *G-* slovenski neaspirirani *K-* pod vplivom nemščine (*Galin* lahko beremo *Kalin*, *Galan* je lahko *Kalan*, *Gollman* je lahko *Kolman*, čeprav so v vseh teh primerih možne tudi drugačne razlage). Tu se križajo tako pisane možnosti, da moramo biti pri razlagi kar se da previdni. Zato bom kot delno hipotezo nanizal le one imenske oblike, pri katerih se mi zdi razlaga iz našega hagonima verjetna, in bom prezrl številne dvomljive in nejasne oblike.

Začnimo torej s priimki, ki ponavljajo hagonim brez sprememb: *Gal* (ZSSP Štajerska, Kočevje), *Gall* (TS), ali

mu dodajajo najbolj značilne formante; z *-è*: *Gale* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ, NM; KOŠTIÁL 628 Koroška), *Galé* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ), *Galle* (ZSSP CE, LJ, NM; KOŠTIÁL 628 Koroška), *Gallé* (ZSSP CE, LJ); s patronimičnim *-ič*: *Galič* (ZSSP Štajerska, LJ, NM, Kočevje), z dvojnimi patronimičnim formantom *Galičič* (ZSSP KR); iz hagianimske osnove, razširjene s pridevniškim formantom *-ov* in manjšalnimi ali patronimičnim formantom: *Galovec* (ZSSP Metlika), *Galovic* (ZSSP KR), *Galovič* (ZSSP Štajerska, LJ), *Gallovich* na Tržaškem → *Galli* (PIZZAGALLI 135).

Tem imenskim oblikam dodam še one, ki so sestavljene s formantom *-eš / -ež*; srečali ga bomo še pri drugih imenih (n. pr. *Lukež* ← *Luka*). Za razlago teh oblik se ni treba zatekati k sicer malo rabljenim slovanskim ali slovenskim imenotvornim priponam, temveč predstavljajo slovensko ljudsko izreko latinskih oblik na *-us* oz. na *-as*. Te oblike so: *Gales* (ZSSP Kamnik), *Galeš* (ZSSP MB), *Galez* (ZSSP Metlika), *Galjuš* (KOŠTIÁL 628, Primorska), morda tudi *Galasch* (ZSSP Krško, LJ), *Gallas* (TS; SPZM Romans/GO). Edinstveno priimkovno obliko *Galjan* (ZSSP Tolmin) lahko razlagamo iz sorodnega italijanskega osebnega imena *Galliano* ali morda rajši kot etnično ime po imenu naselja *Gagliano* (slovensko *Galján*) pri Čedadu (ATLAS 118/A2).

Pri krajevnih imenih velja isti dvom. Bezlaj (op. cit.) razlaga ime desnega pritoka Ljubljanice in zaselka *Galjevica* (ATLAS 127/A3) iz priimka *Gal*, ki je izpričan v Ljubljani leta 1387, kot posestniško ime in enako razlaga ledinsko ime *Gáluca* ← *Galjevica* pri Vačah ter še ime naselja »*Galicje* severno od Celja (ne *Galicija*, kakor po navadi pišejo« (op. cit.); ATLAS ima *Galicija* (90/B2); smemo prištevati še ime naselja *Galicija*, nem. *Gallizien* v Rožu (ATLAS 33/A2)? Eno že naštetih priimkovnih oblik ponavlja zaselek *Galič* na levem bregu Drave (ATLAS 40/B1), morda kaže omeniti še ime zaselka *Galov* pri Dobrni (ATLAS 91/A2) in *Galun* (BUNC 81). In s tem smo odpravili imena z osnovo *Gal-*, za katera domnevamo izvir iz hagianima.

Pri še številnejših imenskih oblikah se je osnovni *-a-* preglasil v *-o-*. V tem primeru je spet prisotna možnost interferenca s predkrščansko slovansko imensko osnovo *Golū* »puer, nudus« (MICLOSICH PN 75); pri osebnih in v še večji meri pri krajevnih imenih je mnogo nevarnejša stvarna interferenca s pridevnikom *golū* »nudus«, ki je izredno tvoren predvsem v mikrotoponomastiki. Če se je KOŠTIÁL ustavljal ob imenih z osnovo *Gal-*, je BREZNIK 261 nanizal le imena z osnovo *Gol-* začenši z *Golè* ← *Galè*. Take oblike z osnovo *Gol-* so pogostne že v XIV. in XV. stoletju. Imena bom nanizal v istem vrstnem redu kakor sem skupino imen z osnovo *Gal-*. Ponavljajo hagianim: *Gol* (ZSSP Štajerska, LJ), *Goll* (ZSSP Štajerska); s formantom *-è*: *Gole* (ZSSP Logatec, Štajerska, LJ, NM, Kočevje; TS), *Golé* (ZSSP Kočevje), *Golle* (ZSSP Litija, LJ, Postojna; TS); s formantom *-ej*: *Golej* (ZSSP Štajerska, Sežana); z manjšalnima oz. patronimičnima formantom *(-e)c* in *-ič* ter z dvojno sestavo *-čič*: 1312 *Giusto Goleč* iz Trsta (PARENTIN), 1348 dat. *Goleçio de Popech* (Golec iz Podpeči, MARSICH), 1348-54 *Dominicus (de) Goleç* (MARSICH, BM), 1499 *Gregor Gollecz* v Črnem vrhu (KOS II,261), *Golc* (ZSSP Štajerska, LJ, Radovljica), *Golec* (ZSSP Štajerska, LJ; TS), 1499 *Simon Gollitsch* v župi Šturje (KOS II,258), *Golič* (ZSSP Štajerska, LJ, GO), *Golitsch* (ZSSP CE), *Goličič* (ZSSP KR, LJ), *Golcic* (SPZM Campoformido/UD); s formantom *-eš / -ež*: *Goleš* (ZSSP Štajerska, Metlika, NM, Tolmin), *Golež* (ZSSP Štajerska, LJ), *Goles*, *Golles* (SPZM

dolina Aborne, UD), *Gollas* (ZSSP GO). Priimek *Goljaš* (ZSSP MB) je bržkone istoveten s madžarskim priimkom *Gulyás*.

Ko odpade priponski vokal takoj za osnovnim *l* ter v primerih, ko nastopi formant, ki se začenja s soglasnikom, se osnovni *l* spremeni v *u*: *Govc* (ZSSP Šmarje, CE), *Govše* (ZSSP Črnomelj, LJ; BREZNIK 261 Sostro), *Govže* (ZSSP LJ, Kočevje), *Govšič* (ZSSP GO).

V ESSJ I,157 razlaga Bezlaj priimek *Golja* iz slovanske predkrščanske antroponimične baze *golū* »puer«, MICLOSICH PN 75; ne vem, odkod ta gotovost; morda bi kazalo tudi za skupino priimkov s formanti, sestavljeni z značilnim *j*, dopuščati možnost, da izvirajo iz našega hagianima: 1373 *Goglia*, kmet v Seleh, *Johannes Ghuoglia*, kmet v Lomu (KOS I,66,59), *Golja* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ, Primorska; TS; tu → *Goglia*, PIZZAGALLI 136), *Gollia* (ZSSP Metlika, LJ; SPZM GO; TS), *Gollia* (Devin-Nabrežina), *Golje* (ZSSP Tolmin), *Goljas* (BREZNIK 261 Bled).

Po ti količini priimkov z osnovo *Gal-* in *Gol-*, po primerjanju njihove morfološke strukture in zemljepisne distribucije se nam zdi vedno bolj utemeljena domneva, da izhajajo iz hagianima rajši kot iz predkrščanskega imena.

Krajevna imena z osnovo *Gol-* bom omenjal le, če sovpadajo s priimki, zakaj le v tem primeru imamo lahko opravka s hagianimom: pri vseh ostalih moramo privilegirati izvir iz pridevnika *gol*, čeprav so možne interferenice v obe smeri. Manjka popolnoma, kakor že pri osnovi *Gal-*, katerokoli krajevno ime s svetniškim pridevkom. Lahko omenim le ime nekaj zaselkov: *Gol* pri Cerknem (ATLAS 102/B3), *Gole* pri Selnici in pri Zidanem mostu (ATLAS 41/A2, 132/B2), z rezervo še *Golc* na Žirovskem vrhu (ATLAS 124/A2) in *Golič*, ki ga ATLAS omenja v seznamu, a ga na karti 92/B2 nikakor ne najdem.

Že dolgo let se vprašujem, ali izvirajo iz našega hagianima tudi priimkovne oblike z osnovo *Gul-*, ki so posebno razširjene po Primorski, in vedno rajši nagibam k ti rešitvi: *u* si v osnovi lahko razlagamo kot narečno posebnost ali tudi kot analogični pojav. Previdnost bi mi odsvetovala, naj jih tu nanizam, če ne bi obstajala spet morfološka in delno distribucijska podobnost z oblikami, ki sem jih doslej navedel. Nanizal jih bom v podobnem vrstnem redu: 1498 *Caspar Gull*, kmet v Šent Danijelu pri Postojni (KOS II,230), *Gul* (ZSSP Štajerska, Sežana), *Gulj* (ZSSP GO, Sežana), *Gull* (TS; tu tudi → *Gulli*, PIZZAGALLI 137); 1494 *Juri Gullich*, posestnik v Gabrijah (KOS II,209), 1499 *Ambros Gullitsch*, kmet v župi Kopriva-Štanjel, in *Bratosch Gullitsch* na Vipavskem (KOS II,254,264), 1659 *Villa di Meteria, Ill.mi Sig. Gio: Gulligh Nobile Prouintiale sposo... Ill.mo Cap. Gio: Sigismondo Gulligh* (F. MARENZI), *Gulič* (ZSSP Štajerska, LJ, Primorska), *Gulic* (TS; tu → *Guglia*, PIZZAGALLI 137, v Repentabru *Gulli*, PIZZAGALLI 170); *Gulich* (SPZM Roveredo in Piano/UD; TS; tu → *Guglia*, prav tam, in v Miljah *Gulli*, prav tam 168), *Gullic*, *Gulich*, *Gulig* na Tržaškem → *Gulli*, prav tam; *Gulja* (ZSSP Primorska; na Tržaškem → *Guglia*, prav tam), *Gullia* in *Guiglia* na Tržaškem *Guglia*, prav tam.

V sorodu z obliko *Golja*, ki je močno zastopana na Tolminskem, utegne biti hibridni priimek *Gujon*, *Guyon*, *Gullion*, ki je endemičen v Nadiški dolini, menda v Barnasu.

V krajevnom imenoslovju spet z rezervo lahko omenim le zaselek *Guli* v Vrtovinu (ATLAS 141/B3).

K priimku *Gulič* lahko omenim hišno ime *Gúlčeve* v Ricmanjih.

ISTRA GEA MEA

Franjo Francič

ISTRA GEA MEA

*Res je, ni zgodb brez pripovedovalcev,
a tudi obratno. Oboje bo, dokler nas ne
bo zalila žlindra.*

*Pripovedovalca so seveda vprašali, zakaj beleži?
Ni vedel za eksaktni odgovor. Intuicija in to.*

O grobu ni vedel ničesar.

O njiju še manj.

O preteklosti skoraj nič.

Zato je bila to spet njegova zgodba.

In Bog mu ne bo pomagal.

ŠTO JE TEŽKO

*Težko je umriti
Kad ništa ne boli,
Još teže ljubiti
Što srcu drago ni.
Oja, nina nena,
Što srcu drago ni.*

(Istrska prigodna kantica)

I.

DAJTE JIH MENI

Noč ni tvoj zaveznik.

Jesen. Dež. Orumenel list ujet v pajčevino.

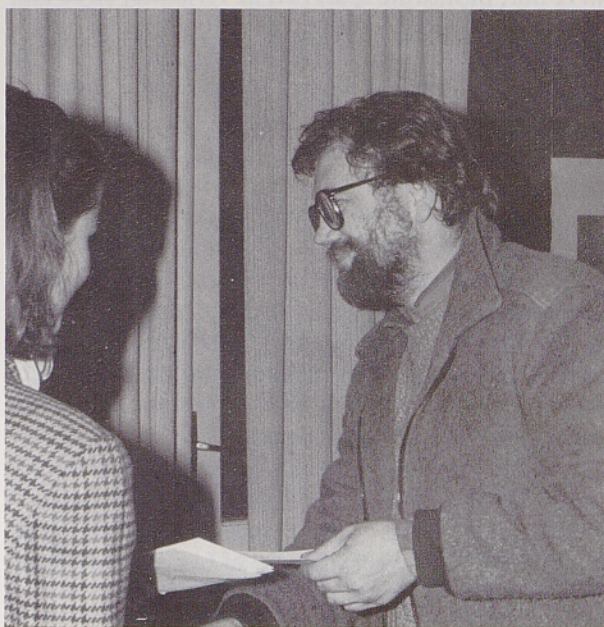
Odpraviš se na obisk k Žaku. Neprijetno ti je, a vseeno greš, iz navade. Precej ostarelih borcev se je u-maknilo na obalo. Ti živiš tu, v Istri, šestintrideset let. Hm, štirinajsta, slavna Tomšičeva, marši in hajke, premiki in begi, napadi in umiki, kje je že to? Penzija je komaj za preživetje, če ne bi bilo zemlje, bi stradal.

Ta dobra, istrska zemlja.

Žak ni bil španec, pa so mu kljub temu pritaknili to partizansko ime. Mlad je bil, kot večina, ko je dvainštiridesetega šel v hosto. Niti osemnajst jih ni štel. Ti si jih imel dve več, na božiča dan si se odpravil do brigade. Dva meseca si bil brez puške, vrnil si se za teden dni domov, nato pa sredi zime spet nazaj. Dvakrat ranjen, pri napadih na Črno in Žužemberk. Zasede, dva strela, v nogo in v vrat. Druga je šla za las. Za vsak strel dobivaš plačilo petih litrov vina. Za spodoben do-datek bi moral biti prestreljen.

Pa kaj preklemano so važna naštevanja? Bilo je, ne vrne se. Samo tako, v nespečnih nočeh.

Žak sedi pred vikendico in kuha žganje iz tropin. Zapit je. Sedem dni na teden, štiri tedne na mesec, leto za letom. Dvakrat se je zdravil, brez uspeha.

Avtor prejema 1. nagrado na literarnem natečaju Mladike.

— Kje si glista ljubljanska, zakliče in nataka.

Prisedeš. Takoj ti postane žal, da si ga obiskal. Žak ne more brez preteklosti. Plačuje.

— A smo ali nismo? Zakaj smo se boril, a za brejo golobov?! Zakriči.

Kapljice tropinovca kapljajo v flaškon.

— Ne deri se tako, ga miriš.

— Kaj se pa delaš finega, a smo zmagal a nismo?! ne more kaj, da ne bi kričal.

Tudi sam ga zvrneš.

Žak podreza v goreča polena. Okrvavljenih oči strmi v prazno.

— Madona, ne dajo mi mira, reče komaj slišno.

— Mater, kakšna suša je bila letos, vina je pol manj, skušaš spremeniti temo pogovora.

— Pa kaj, gledal sem jih tu po obali, sami bivši borci wermachta, SS divizion Prinz Eugen, sami najini letniki! Tu so se tolkli, kaj pa, zločinec se vedno vrača na mesto svojega zločina! Se zareži in toči.

— Pusti to, rečeš, za nami je.

— Zate mogoče že, zame pa ne! Ne in ne! Vztraja. Tiho sta.

— Lepa jesen bo, rečeš.

A on ne sliši.

Z roko podi mušice okoli bakrenega kotla. Oči mu izstopijo.

— Vidiš, a vidiš te mušice, to so oni, oni so, duše umrlih, ki sem jih lastnoročno pospravil!

O bog, se je že začelo, pomisliš.

— Saj so mi vse od trofejnega in spominskega orožja vzeli, samo valterce jim pa ne dam, bo šla z mano v grob, a ti jo pokažem, prekleti, preklete mušice, dajte mi že mir, pustite me spat! A ti ne verjameš, da so oni, pa so, obraze jim vidim, kako kopljejo jame, globoke, ne tako kot so jih kopali naši, potem pa, eden za drugim, šus, direkt v sence... se polblazno zareži.

Ne veš, kako bi se umaknil.

— Grem dol po mašince in metke, bova šla v gozd malo vadit, reče in se odmaje proti kleti.

Ne zdržiš več. Odpraviš se. Žak kriči za tabo, maša s pištolo:

— Ušivc, dezertar zajeban, zmeraj si zajebal, ko je bilo najbolj vroče, samo ne hodi mi več sem, ti bom poslal šus v glavo, mater ti tvojo! Kriči.

Ne slišiš ga več. Odpraviš se mimo letališča do gostilne. Sedeš k mizi ob biljardu. Gostilna je polprazna, samo dva para mečeta briškolo.

— Kot ponavadi? Vpraša nasmejana kelnarica.

— Kot ponavadi, se poskušaš zasmejati tudi ti.

Malvazijo mešaš z kislom, zlagoma izpiješ kozarec. Kisla ostane, polič pa je prazen. In že prinese polnega.

— Kaj bi brez tebe, rečeš.

— Saj se poznamo, prijazno odvrne.

Zbode te. Da, ona te pozna prav dobro. Saj ne da bi popival vse dni, ampak enkrat na teden se ga usuješ. Nato si en dan mačkast, drugi dan delaš na vso moč, ki je ostala, tretji pa že pogleduješ proti dolini.

Žak se gotovo že valja, sadjevec pa kaplja preko steklenice. Zgrbiš se.

Sto in več let je moralo preteči, ko si na božiča, devetnajstleten odšel v hosto. Zate izbire ni bilo. Pred ostarelim očimom, vaškim pijancem in pretepačem. Pred mizerijo dneve. Pred tlako, pred občutjem, da si manj kot nič, nezaželjen pankrt.

Potipaš se za zlomljeni ključnici.

Nekoč si mu nenamerno odkrušil brus. Zlasal te je, prebrcal in z vrvjo privezal na stol. Šel je v drvarnico po metrsko poleno. Bil te je kot vola, kosti so pokale. Dva meseca si ležal na senu, mati ti je menjavala obkladke in obveze. Kostni so se zarasle.

Tepli so te doma, v cerkvi, v šoli. Štiri leta ljudske si končal s težavo. In garanje na polju. Kopal si krompir in bil plačan v krompirju. Da bi se šel kaj izučiti, ni bilo govora.

Dva meseca si se z brigado potikal brez orožja po Dolomitih. Od tam pa v štirinajsto. Večina je bilo mladih pobov, delavcev več kot kmetov. Mnogo jih je ostalo za vedno v hostah.

Žaku so dvainštiridesetega pobili očeta in brata. In ko je bilo treba likvidirati, je bil prvi pri štabu.

— Dajte jih meni, je moledoval.

In so mu jih dali.

Pustil jim je, da so grobove izkopali dva metra globoko. Ne tako kot so delali z našimi, ki niso imeli jam niti do kolen, da so jih velikokrat raznesle živali.

In ko je bilo treba naslednjič, smo slišali, dajte jih meni! Postalo je mučno, morali so ga premestiti za spremljevalca v bolnico. Prevečkrat je oprezal za ujetniki, tudi tistimi, ki so bili namenjeni za zamenjavo in vztrajal, dajte jih meni!

In odšel je iz divizije s sklonjeno glavo, kot da je ogoljufan. Samo on je vedel koliko jih je likvidiral.

Bile so bitke, umiki, napad na Žužemberk, rana v nogo in vrat, neuspešni poskus zavzetja Črne, preboj na Koroško in Štajersko, marši, glad, zima, ofenzive.

Petinštiridesetega si stal v rojstni vasi ob glavnem mestu. Nisi vedel kako in kaj. In vendar, prvič si bil nekdo.

Tri odlikovanja in dve rani. Štiri leta bojev. In negotovost. Kljub zunanjim zgodovinskim prelomnicam in spremembam, se je začelo spet po starem.

A bil je lep čas. Ljubic je bilo brezštevila. Mitingov, veselje in randijev.

Nekaj zemlje so delili, pa spet združili, niti sanjati si nisi upal, da bi lahko prišel do svoje.

Enainpedesetega si srečal njo. Bila je samo ena od ljubice. Kaj je prevagalo, ona ali zemlja! Rekla ti je:

— Tam na Primorskem, v Istri lahko dobiva zapuščeno kmetijo. Veš kaj pomeni to. NAJINA bo.

Bil si borec, pripadalo ti je. Ona je bila v lagerju. Odločil si se v trenutku.

In nikdar ti ni bilo žal. Zaradi zemlje.

Omotičen plačaš peti polič. V gostilni je hrupno, a med bajejanjem tega nisi niti zapazil.

Z majavim korakom se odpraviš proti domu. Ona še bedi. Zvezdna noč je. Skržati glasno godejo.

Na hribčku, med trtami stoji hiša. Brljava luč utripa nad vhodnimi vrati.

Kot nekoč je.

Poklekneš in poljubiš zemljo.

In prekletstvo groba.

II.

Kukavca

Šel je, rečeš polglasno, ta zadnja leta, ko si se navadila pogovarjati sama s seboj. Naj gre, naj se zapije, starček nesrečni. Gre in ga ni do noči. Nato se le priplazi, včasih sedi pred hišo in gleda dol na soline. Cmeri se:

— Vidiš, kako plavajo hiše v morju.

A so samo njegovi prividi in razvaline.

Tudi ti si večino svoje poti opravila. Pripraviti se bo treba. Zdaj boš ti tisto voljno telo, ki ga bodo umili in preoblekli. Nikakršne groze ni bilo, ko si to storila z materjo in sestro. Mnogih je strah. Česa. Telo je še toplo, voljno. To je pravo slovo. Sprijazniš se. Tisto, nekaj je nad nami.

In ga ne čakaš. Štirideset let sta preživela skupaj, navada pač. Tudi sama sedeš na pručko in zreš na soline. Ograjeni kosi morja, sol v dlaneh. Razdeljeno,

kot naše življenje. Letalo se povzpne nad borovce. Morje je modra ravna črta.

Istra se odpravlja k počitku. Večino dela je za vama. Treba bo posaditi česen in čebulček. Presaditi verona radič. Nahraniti živino. Ritem.

S hrbtom si naslonjena na zid hiše. Rada jo imaš, to hišo, ki je postala vajin dom, rada imaš to zemljo, ki je tako obilno vračala vajin trud in garanje.

Sanje o lastni zemlji so se izpolnile. A zdaj je ostalo le malo sanj. Še sna je komaj za par ur na noč. Tam daleč pa je mladost, prestolnica, sveti Urh in rojstna vas. Morda je starost res čas novega otroštva. Zaradi vračanja, zaradi zavedanja minevanja, ki je nepreklicno tu, zarisan v gubah.

Mala ženskica, ki je tam v hiši, je čas, je, čas, da se skrijete, kaplan Žvoklej hodi naokoli in sprašuje, o Bogu vsemogočnem, ko prebira jagode rožnega venca. Župnik ga prekine, hej, ne bi pomagal grabiti seno, pri štrukljih boš pa prvi. Žvoklej pa nič. Kot da ni bral brevirja, ampak je razmišljal o Kanadi. Ko je šel, pa še ni.

Tam, pri svetem Urhu jih bijejo, koljejo. Naši naše. Kot zmeraj.

Tam za holmi, za njivami. Ko so glave zelja tako velike, glave ljudi pa tako male.

Tabeli.

Tabele noči.

Tabeli strahovi.

Skrijte se, skrijte se hčere moje, strašni Kukavca se prebujata. Noč je bela. Šel bo do rdečega človeka in ga ubil. Pil bo toplo kri. Dobro zapahnite vrata. Če kdo trka, se naredite, da spite, ker je res. Tako.

O, mamica, pa ne, slišim in mi vsi te korake, ko bežijo, naši pred našimi, ko lovijo, nekoga iz hoste. Tam, peljal se je z Žvokljem in Kukavco, gori na Urha. Žvokelj bere o Kanadi. Usoda. Kukavca je žejen.

VOJNA JE.

O, mamica, slišite, oni je zbežal iz avta, teče, teče, a ne do gozda. Do naše hiše. Vrata so trdo zapahnjena. Trka, trka, trka na vsaka vrata. Ga slišite mamica, treba je odpreti. Nikomur ne odpirajte, spite.

Oni pa bije po vratih, kot mi vsi nekoč. Pred sobo, ki se jo tako strašno bojimo.

In udarci, koraki, kriki, udarci.

Zjutraj pa, prav na tistih vratih, ki se ne odprejo, žolti sluz možganov. Z kopitom so ga, pravijo tisti, ki so spali.

O bog, kot zadnjo žival so ga. Našega. Naši. O Bog, kakšni časi!

Pa je spet večer, skrivamo se. Gori na Urhu pa topovi in zvonovi. Pa smo nekoč hodili skupaj k maši, na semnje. Pa smo se poznali. Zdaj pa, VOJNA.

Ko delamo na polju, tako ob sobotah, ko ne delam na šihetu, ta preplašena ženska, ki se vozi s kolesom dve uri do pivovarne, razmišlja:

... tam pri morju je dežela, dežela, ki bo nekoč tvoja, ki te bo ljubila, bolj kot boš ti ljubila njo, zato, da

bi poskušala pozabljati, te čase groze, ko si bila za vrati, a vendar zunaj, med polji, med strašili, poletela boš, stran, stran, za večne božje čase, in bo, in bo kot v pravljici...

Pa je dan. Stojiš ob žici. Sodelavka ti šepne, glej, to je Kukavca! Ti pa ne moreš verjeti. Mladi zlatolasi mož, v hubertusu in gojzarjih, z srebrnimi očali, tako, malo nežnih potez, kot kakšen študentek.

Strese te. To ni on, samo prividi. Kot ta čas. Zamizimo, mimo bo, mine, reče babica, zgrbljena, ki na besede o krvi samo skomigne z rameni.

Pa so vrata, kar naprej zaprta. Pa ni nič sonca. Pa je šihet. Pa skrivne debate.

Tam zunaj se bijejo. Bijejo jih, pomisliš.

A si že ti na vrsti.

Najprej so pobrali očeta, čez tri dni mene. Trije so prišli, vstopili brez trkanja in smo šli. Še dve drugi iz vasi so naložili na kamion in hajd.

V mestnih zaporih je bila gneča. Nobenih zaslišanj. Ženske so tiho ugibale. Bile so moraste sanje. Čemu? Zaradi tistih sestankov v fabriki? Zaradi nekaj pošiljk, ki sem jih na očetovo željo prenesla preko žice v votlem podplatu gojzeric? Zaradi tega, ker je bilo očetovo znamenje na mojem čelu? Zaradi tega, ker je bilo pol pivovarne rdeče?

Bilo je komaj razumljivo, biti kaznovan brez greha. Nisem sovražila, bala sem se. A kljub vsemu, trdneje sem spala kot doma. Tu ni bilo svarilnih klicev matere. Mlajše sestre so ostale doma. Žvokelj in Kukavca sta ostala na oni strani žice. Strahu se ne da deliti, a vseeno je bilo neko občutje varnosti, v celici z pogradi. One, ki so jih mučili, so bili v kleti. Bila je čudna vera, minilo bo, mora miniti, te môre.

In nato transport za Italijo.

Lager.

Ne morem o tem.

Sama mizerija in beda.

Redki paketi.

Pajčevina časa, ki se vleče.

Skope novice.

Kapitulacija in vrnitev domov. V hipu so minili trenutki. Prekletost, ni mogoče zabrisati jih. Tiste ključne postave. Rebra in oči. Tam pod Urhom, pa je božja roka storila svoje. Med preizkušanjem novih pušk se je krogla odbila od pleha na drevesu nazaj k strelcu. Zadelo ga je med oči, tik nad očali. Curek krvi se je pocedil niz brade.

Krvopivec, strašljiva legenda, strašljiva maska noči brezumja in pokolov, je obležal.

Na jesen štiriinštiridesete sem se preselila k ovdoveli teti. V gorsko vas so le redko zahajali Nemci. Ob zimskih jutrih sem videla kolone prestradanih taboriščnikov, ki so se vzpenjali na goro.

Iz mladenke v starko. Tako trdno kot kite na glavi. In ko naj bi bila čas radosti in smeha, ko naj bi šele zaživela, sem bila ubita. Niti vrnitev očeta iz lagerja, ne srečanje z sestrami in materjo, ne evforija osvoboditve, ni mogla ublažiti brazgotin na duši.

Ata so kmalu zatem umrli. Dodeljene zemlje ni bilo s čim obdelovati. Nato so jo hoteli spet nazaj. Kamagaren na točke, novo kolo pri hiši, veselost sestra, ki so zmogle prehod v nek čas, ki jim je nasul obetov.

Hrup strojev v pivovarni ni bil enaka pesem kot nekoč. Motil me je. Zgodilo se je, da sem sredi dela zastala in se vračala nazaj na sivi otok. Stala sem v vrsti za hrano. Daj mi dva dima, rečeš, a ob traku ni nikogar.

Nevidno je to. Živci. Pogovori pri zdravniku.

Za vas ni fabrika, pustite jo!

Fabrika moje mladosti. Prvi bežni dotiki moških rok. Samo prekleto to sem vedela, da bi moralo, moralo biti popolnoma drugače.

Čas je spet mlel po svoje. Enaindesetega sem zvedela, da v Istri delijo zemljo. Treba je bilo poiskati nek začetek.

Bila sem samo ena od njegovih številnih ljubic.

— Tam na Primorskem lahko dobiva zapuščeno kmetijo, sem mu rekla. Veš kaj pomeni to. NAJINA bo.

Odločil se je v hipu.

Iskala sem niti novega začetka. A rodiš se samo enkrat. Mlad si le enkrat. Možnosti popravkov ni. Le obupni poskusi, da ne bi čez mnogo let spet stala v vrsti, da ne bi spet potrkal tisti zlatolasi fant s srebrnimi očali, se nagnil nate in iz vratnih žil pil tvojo kri.

A nikoli mi ni bilo žal, da sem prišla v Istro. Zaredi zemlje. Tam doli opleta senca. Veš, on gre. Ali pa ne? Lahko da je, ne, ne, ne!

Kot nekoč je.

Nasloniš se na zid hiše in zamižiš.

In prekletstvo groba.

III.

Ruševine

Tako je, kot pokošeni travniki. Povsod par bilk, a ko pograbiš, kopica sena. A kaj, ko nimaš travnikov in kje pograbit, ko samo gledaš druge, kako grabijo, ko grabiš za njih? Ne zato, ker bi rad samo posedoval, ne, zato, ker bi rad, da je vloženo vrnjeno. In to je šele takrat, ko je tvoje. To je, tisto, ko si rečeš ob večerih, zbit in utrujen, to sem jaz, storil sem to in to, jutri pa, morava storiti to in to, in je. Tako samoumevno, kot letni časi, jutra in večeri, ko veš kdaj mōraš kaj posaditi da zraste, ker drugače ni nič. In iz nič ni nič. Živeti tako, pa ni vredno. Bolje je, dol se udarit. Ker to, ko se boriš, to ti je dano, bolj ko razmišljaš, prej zgubiš. Samo fundament je treba imeti, drugače ne gre. Fundament, to so korenine, zemlja je življenje in nebo so sanje. Vse troje naj bi bilo.

Ustavim se ob trtah. Rumenijo, za letos so dale svoje. Sedem in si prižgem cigareto. Tam doli pa soline. Hiše, ki plavajo v morju. In ljudje v njih. Še zmeraj se razgledujem po pokrajini in se čudim, tem štengcam od parcel, koliko je zidov, koliko je bilo rok, ki so nosile iz dolin ploščate kamne. Da bi objele zemljo, da

bi jo zavarovale, pred nalivi, zimo. In zapiha. Mraz se zavleče v kosti, čas žanje.

Ona sedi malo gor in čaka. Da se pogovoriva, da si rečeva, kar je treba. Dolgo si nisva. Ne da ne bi zmogla, pregrada med nama je previsoka.

In vendar sva morala tako storiti.

Zvezde krasijo nebo. Toplo je za jesenski čas. Ne-ka žalost leze vame. Ko moraš zapeti. Zateglo. Kot volk. Kot ovca. Ki ni pustil, da ga nosi tok. A v letih, ko se je treba pripraviti, spozna, da ga je vseeno odneslo.

In, če drugega ni, je ljubezen do te zemlje. Ker, nikoli se ne da pozabiti tistih časov, ko sva prišla sem. Iz morosta, na ta konec sončnih poletij in pomladi, v te kraje, ki imajo svoj vonj, svojo neverjetno energijo. Kot zemlja. Njene brazde. In žile na rokah. In mišice, ki se napnejo. Ko zagaraš. Ko pot curkoma lije. Ko se sklanjaš nad zemljo. In sadiš. In okopavaš. In si tam. Ti. Drugo nima teže. Trenutki so polni. Ker veš, vloženo je, vrnjeno bo. To tvoje, kar lahko daš.

Prišla sva kot dva cigana. Brez vsega. Niti dovolj oblek, niti semen. Pri sosedih sva si sposodila. Od tistih, ki so ostali. Ker je večina odšla, z bolečino, ker je zgubila svojo zemljo. Morali so se odločiti. Ni bilo lahko. Korenine pustiti tam. Pred grožnjami, navideznimi in resničnimi. In so šli. V Italijo. Pustili so vse. Svoje prednike in roke, ki so stoletja garale. Midva sva prišla na prazno. A vendar je bilo vse tam. Treba je bilo samo poprijeti. Ne da se pozabiti, prvih zamahov lopate. Mesečnih noči, ko sem štilal. Ne, niti tega ne, da sva po dveh dnevih na štali našla starca. Giovanin. Samo italijansko je znal. Pustili so ga tam. Med polomljenimi polknicami in zemljo zarastlo z plevelom. On je samo ponavljal: vino, vino, vino. In res ga je bilo še nekaj v sodih. Ne vina, fičota. Tropine z sladkorjem in vodo. Saj umira, sva rekla, pustiva ga.

In toliko tega je bilo treba postoriti. Pred pomladjo. Posaditi zgodnji krompir, pa zelje in še in še. Živali ni bilo nobenih. Delala sva po petnajst ur na dan. Ona v hiši, jaz na njivah. Z rokami.

Zdaj ni več tiste moči, tiste nore moči, ko ni bilo noči, ko ni bilo dneva, ne bolezn, ko ni bilo nič težko, ko je prvič zrastlo, in sva bila vesela, vesela kot dva mala otročka. Pa vseeno, tam je bil Giovanin. Saj ni hotel drugega, dva litra fičota, ali par deci tropinovca. Jedel je malo. Skrbela sva za njega, če se lahko temu tako reče, ker, naju je motil, pa ni bil lastnik, vse je bilo urejeno črno na belo, a kljub temu, on je pripadal tej zemlji bolj kot midva. Bila sva pritepenca in priseljenca, so govorile njegove oči.

To ni bil strah, ne, samo občutek, da ti lahko ta uboga para vzame, te ruševine, ki si jim znova postavil zidove, te trte, ki so bile spet okopane in obrezane, ta polja, ki so zgodnje rodile, tako drugače kot na morostu.

In Giovanin je hiral in pil. Prav počasi se je poslavljal. Sem in tja je požlobudral, a razen pijače in malo čiščenja, ni zahteval veliko.

Saj bo šel, sva si mislila. Niti štirideset kilogramov ne vaga. Tako sva čakala nekaj letnih časov, ko je ona zanosila. V veselju sva pozabila nanj. Na jesen in zimo je kazalo zanj zelo slabo. Zdravnika nisva klicala, je bil predalet. Še pil je malo, vse večkrat bleдел in recitiral v noč.

Njej se je že navel život, polna sva bila načrtov. Še zdaj se spomnim, nisva mogla verjeti svojim očem: Giovanin je shodil, še več, poprijel je za lažja dela. Nihče ni vedel zanj, nikjer ni bil zapisan, bil je in ni ga bilo.

Odločila sva se, da opraviva skupaj.

In sva storila največji greh do bližnjaka.

In zdaj kot kamen leži na najinih prsih. Ker bo treba z tem bremenom oditi.

In razmišljaš.

Kot čarovnija je, to zelenje, grmiči akacije, barnistre, robidovja, pokončne sveče cipres, ki prebadajo nebo, tibetansko urejene terase, ki so jih roke nosile in urejale stoletja. Kamen za kamnom, v zidovih prepredenih s koreninami, ujeta in objeta zemlja, varna pred zimskimi nalivi.

Prst je ponekod rdečkasta, drugje spet črna in težka, a vendar rodna in dobra. Prastare žile oljk, ki zverženo, na svoj način ponosno, kljubujejo sunkom vetra. Dolge vrste trt na pobočjih juga, širokolistna drevesa fig, ki hvaležno sprejemajo darove mediteranske klime.

In povsod je čutiti stopinje umrlih, ki se po nočeh klatijo v cipresovih gajih pozabljenih pokopališč. Hiše so strnjene skupaj, najboljša zemlja je bila predragocena za zidavo. Posamezne pa so prislone ob hrib, nizkih, karminastih streh.

Tu zemlja rodi dvakrat, obilno, tu se sonce razda in so samo sušni meseci bič narave. Rastline in drevice, ki je prineseno težko prenaša te spremembe, domačemu prijia.

Voda je dragocenost, zima pa zna biti mokra in turobna. A še takrat, v časih počitka in navideznega mirovanja, so dnevi prelepe zlate svetlobe.

Tu je bila prva hči, pa druga.

Brezštevila ur sva prebila na tej zemlji, letine so bile dobre in slabe, kar je bilo vložnega je bilo pravično poplačano. Veliko ur sva vsak na svojem kotu dvorišča presedela strmeč v dolino. Prisluskovala sva klicem in premikom istrske čarovnije. Noči so bile vroče, žive in hrupne.

Tam zadaj, pa je kot nemi gospodar leskeče odsevalo morje. Na zapuščenih solinah so bile v jasnih dnevih vidne bele pike sedečih galebov.

Na jesen pa je pramen svetilnika ritmično metal poglede na vso dolino. Zategli zvoki sirene ladij v megli so parali tišino mraka. In zgodilo se je, začutil si korenine, na glas: to je moja zemlja.

A tam pri stari oljki je bil grob. Zemlja je bila njegova. Saj, slovo je blizu, samo to ne šteje.

Tisti pogled prestrašenega otroka plava v nebu. Treba bo stopiti do nje, še sedi tam in me čaka.

Pride čas, ko plačaš.

IV.

Hiša brez temeljev

Bile so prav takšne noči, kot je nocoj. Niti po dve uri ni počival, vstal in šel štihat ledino. Lepe noči so, so mu rekli pa nikakršne vročine. Občudovala sem ga in neka toplota se je razlila v meni.

Zdaj je omagal kje na pol poti, počasi se bo privlekel. Stare kosti. Ista leta pa so imela jasen pogled, v mišicah je kipelo od sile, ni bilo dela, ki ga ne bi zmogla.

Pa sva prišla sem, v Istro, brez vsega. Zemlja je bila tu, Italijani so odšli, pregnali so jih, ne vem kako je bilo, vsak je razlagal po svoje. Politika je pač kurba. Se ni za mešat, čeprav si nehote ves čas v njej. Samo, moralo je biti hudo za te ljudi, da so pustili vse, da so potrgali korenine, da so odšli brez vsega, kot sva midva prišla. A vinograde je bilo treba le okopati in obrezati, pa so obrodili. Grmičevje, barnistre, robidovje, plevel, travo, bilo je zapuščeno dve leti, a se je dalo, očistiti, pokositi, izruvat, urediti, posaditi, skratka, zaorati znova. Oni pa niso mogli tega vzeti s seboj. Težko, da razume kdo, ki ne poti krvavi pot na zemlji. Tu je bila še pol uničena bajta, pa se je tudi njo dalo za silo skrpati. In zemlja je vračala. Dobra zemlja je to.

Tu je bil tudi on, Giovanin.

Suhcen kot peresce, kot da ga bo pokončala prva sapica. Nisva ga razumela kaj žlobudra v svoji laščini. Zadovoljen je bil s skorjo kruha in kislico. Vesela ga ravno nisva bila, pa saj ne bo dolgo, sva mislila. Je več pil, kot pa jedel. Toda, vseeno, težko bi izrazila kaj sva čutila. On je bil od tu, lastnik, midva pa sva bila kljub urejenim papirjem priseljenca, tujca. Prej je bilo vse njegovo, temelje hiše, v kateri sva bivala, je zgradil on.

In kaj je s hišo brez temeljev?

Pa v začetku nisva bila preveč zagnana s strahovi, toliko vsega je bilo treba postoriti. Poprijela sva za štiri, to je bila najina, najina prva zemlja. Čisto najina. Tako prekleto poudarjeno čutiš to in ne moreš drugače.

Ne da se pozabit prvega zgodnjega krompirja, ko je bil doli na morostu še sneg. Pa neverjetne letine čebule, zelja, bučk, salatine. Zemlja je bila silno rodna. Res pa, da sva garala noč in dan. Dela se pač ne da meriti.

In nato je bila trgategv. Krompirja sicer ni bilo toliko kot v kotlini, samo tu so rodile oljke, prastare, posajene pred sto in sto leti. Nepozabna je bila trgategv, napila sva se mladega vina, za vse mesece garanja. Tudi olivnga olja je bilo nekaj. Kupila sva prve nesnice in vrnila dolgove.

Bila je prekrasna jesen, a niti pomislila nisva, da bi se šla namočiti v morje, ki je bučalo tam za solinami. Treba je bilo načeti nove ledine. Capobadil, žuljave dlani. Pa popravilo strehe.

Giovanin je nazunaj hiral. Pride pomlad, pa ga bo pobralo, si misliva. A on se samo reži in nama na-

zdravlja. Komaj, da se je premaknil iz čumnate. Kima in hvali vino. Kot da bi hotel reči: dobro je moje vino.

Pa sva načrtovala za naprej. K hiši bi bilo treba prignati kakšno živino, treba bi bilo posaditi sadnega drevja, treba bi bilo, samo to je bilo z dneva v dan, kaj bi bilo treba. Zvečer sva zaspala ne da bi spala skupaj.

Malo pred pomladjo sem zanosila najino prvo. On je sijal od sreče in ponosa. Napil se ga je skupaj z Giovaninom. Življenje je teklo, kot sva si mogla samo želeti.

A naslednji dan je Giovanin vstal od mrtvih.

Nisva mogla verjeti svojim očem. Bilo je, kot da naju je ogoljufal. On, ki je bil nekoč lastnik te zemlje. Prišel je celo brkljati okoli hiše. Zaboga svetega, to ni mogoče! sem zatulila v sebi.

Pa je šlo z njim vse boljše. Mala je začela brcat v trebuhu. To strašilo pa je prišel z obrezovanjem trte.

Nihče ga ni obiskoval, nihče ni vedel za njega, redki sosedi, ki so se oglašali, niso stopili do čumnate.

Odločila sva se.

Opravila sva skupaj. Najhujši greh sva storila, prekršila božjo zapoved.

In preden ne greva tudi midva, prej ne bo zginil tvor iz najinih prs.

Ni kaj razumeti.

In razmišljaš.

Neštetokrat sem strmela doli na soline, v pozno jesenskih dneh, ko je bilo manj dela kot ponavadi. Hiše brez streh so plavale v morju, rada bi stekla tja, v eno tistih hiš. A nisem. Prisluškovala sva glasovom iz groba, za katerega sva vedela le midva. Ob nočeh je bilo slišati čuka. Nekdo je pokašljeval v temi. On se je obrnil in zaspal, kot da ga nič ne preganja.

Zunaj v noči so se prebujali umrli in prihajali trkat na vrata. Ni bil strah, bil je glas iz onostranstva.

Šele, ko so popki naznanili cvetove, ko je bilo treba okopati prve sadike, ko je čarovnija narave pokazala vso svojo moč, šele takrat sem lahko odrinila stran. On se je delal, kot da se ni nič zgodilo. Naj sem se še tako prepričevala, ni mi uspelo.

A treba je bilo zagarati znova. Zemlja daje samo toliko, kolikor ji daš ti.

Tu sta bili mali dve.

Vrstili so se letni časi, grob ob oljki je prerasla trava in plevel. A kot zakleto, zemlja je bila še zmeraj njegova. Tisti pogled na smrt preplašenega otroka preden sva ga ubila se je vračal. Prišel bo. Stopila bova pred ogledalo, oba. Vedno pride čas, čas obračuna.

V.

Istra gea mea

Polna luna zlat obraz na nebu izriše. Vijolični oblaki se spremene v meglice. Istra buči od raznolikih glasov. V lesu se oglašajo šoja.

On stopi do hiše in se usede poleg nje. Tiho sta. Kot pred obračunom. In ne.

— Spet si se ga nažrl, reče v vzdihu.

— Ne, trezen sem, še preveč trezen, odgovori in si prižiga novo cigareto.

V grmičevju poleg trt počiva veja. Oblaki zakrijejo luno. Murni in škržati godejo v noč. Čas je drobi v prisluškovanju tišini. Polzi, ritmično drsi, v pozabo gub.

— Razmišljal sem, reče.

— Tudi jaz.

— O tem, kar je bilo, nadaljuje, ko sva prišla in poskušala zaživeti znova. Spomnil sem se nanj.

— Sama nisem nikoli pozabila. Toda, to je zadaj, poskuša prepričljivo.

— Ne, tu je, reče on trdo.

Ona s težavo vstane. Napoti se k kleti.

— Boš vina?

— Natoči, zamrmra.

Vrne se z bokalom in kozarcema. Natoči in sede poleg njega.

— Hladno postaja, pravi on, tu pri nas.

— Te preganja? preskoči ona.

— Ja, preganja me, prizna.

Pomolčita in izpijeta.

— Pa ni tako, veš, to je najina zemlja, ceno je bilo treba plačati, spet poskuša prepričevati sebe.

— Si nora ali kaj, ubila sva ga! Človeka. In ni opravičila. Znenada zamahne proti njemu. Udarec plosko pade.

— Kdo je nor, če ne ti, krikne, prekleti pijanec! To je najina zemlja, pregarala sva se na njej, kri sva dala, žulje in ves sok!

— Samo...

— Nič samo, prekleti stavec ni bil kriv, niti midva ne veva čemu sva ga spravila s sveta. Bala sva se...

Zdaj jo ostro prekine on:

— Nič se nisva bala, ubila sva ga in basta. Morala sva ga in ta greh kot kamen leži na najinih srcih.

Dolgo časa sta tiho in le klokotanje vina, ki potuje v kozarec.

— Prav, če tako hočeš, a moralo se je zgoditi, reče ona.

— Da, moralo, ji on prvič ta večer pritrdi.

Luna vrže slap zlatih pramenov svetlobe na pokrajino v dolini.

— A ni kot v pravljici, reče ona šepetaje.

— Da, vse, vse sva pustila na tej zemlji, reče on mehko.

Rdeče luči dvomotornika utripajo nad solinami. Parcele, bregi in vinogradi se leskečejo v neresnični podobi.

— Morda, morda ga pa sploh nisva, poskuša ona.

— Morda, ponovi on za njo.

In sta spet tiho.

— In vendar, povzame on, kmalu bo treba oditi.

— Šele takrat bo izravnano.

— Šele takrat, ponovi.

Dve senci vstaneta in se objeta napotita v hišo. Čez čas luči ugasnejo. Samo kresnica poleti nad grobom brez križa.

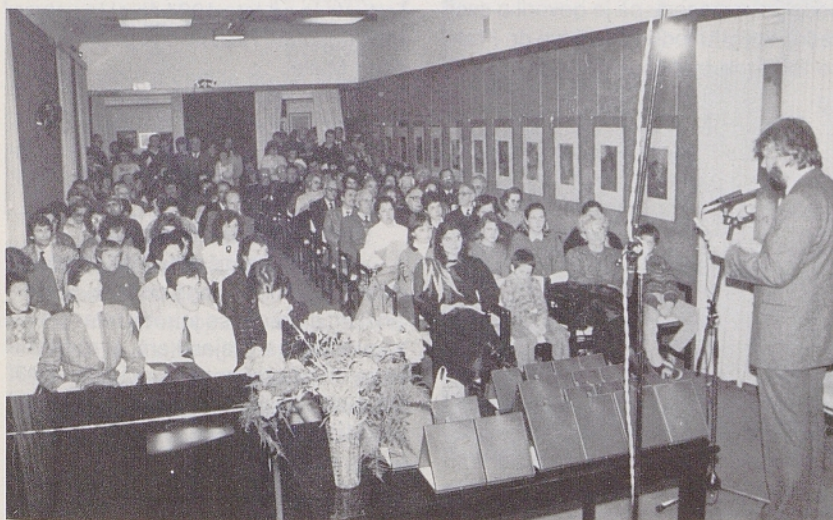

Štirinajsti natečaj Mladi oder

Na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani so v ponedeljek, 6. februarja, svečano podelili priznanja Mladi oder za leto 1988 amaterskim odrom in gledališkim skupinam, ki so se priglasile na natečaj Mladi oder. Podeljenih je bilo vsega skupaj 19 priznanj, 11 za Tržaško in 8 za Goriško. Priznanja so bila v treh kategorijah. V prvi kategoriji so jih prejele naslednje skupine: Dramska skupina prosvetnega društva Štandrež za predstavo »Prebrisana vdova«; Amaterski oder Jaka Štoka s Proseka in Kontovela za predstavo »Kdo je na vrsti«; Šentjakobska dramska skupina za predstavi »V pustni noči« in »Koledniki«; Gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba v Trstu za igro »Geniji v kratkih hlačah«. V drugi kategoriji so bili nagrajeni: dramska skupina članov

zboru Rupa-Peč za šaloigro »V posredovalnici«; mladinska skupina Glosa iz Štandreža za recital Prešernovih del; igralska skupina Finžgarjevega doma na Opčinah za recital na Prešernovi proslavi; dramski odsek prosvetnega društva Mačkovlje za spevoigro »Babuška«. Med šolami in otroškimi skupinami, ki spadajo v tretjo kategorijo nagrajencev, pa so priznanja prejeli: otroška skupina kulturnega društva Sobotin iz Št mavra; člani društva Podgora; mladina iz Števerjana; mladina iz Doberdoba; mladina iz Štandreža; osnovna šola Fran Saleški Finžgar iz Barokovlj; srednja šola Fran Levstik s Proseka; srednja šola Fran Bevk z Opčin; osnovna šola France Bevk z Opčin; srednja šola Fran Erjavec iz Rojana; učiteljske A.M. Slomšek iz Trsta.

Umrl etnomuzikolog Valens Vodušek

V Ljubljani so 11. februarja pokopali 77-letnega pravnika Valensa Voduška, brata pesnika Boža, duhovnika in pesnika Vitala in drugih članov ugledne družine. Po poklicu in srcu je bil etnomuzikolog. Kot Maroltov naslednik je bil skoraj 30 let vodja Glasbenonarodopisnega inštituta oz. načelnik sekcije za glasbeno narodopisje Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Veliko je delal na terenu, tudi v Reziji. Bil je sourednik znanstvene izdaje Slovenske ljudske pesmi. Svoječas je bil tudi umetniški vodja Slovenskega okteta.

UMRL BANČNI RAVNATELJ DR. GANTAR

Med Slovenci v Italiji je 12. februarja globoko odjeknila vest o smrti ekonomista dr. Draga Gantarja, ki je bil od leta 1973 ravnatelj Hranilnice in posojilnice na Opčinah. V tem obdobju je korenito napredovala. Rodil se je leta 1919 v Idriji. Bil je prej profesor na slovenskih šolah, nato komercialist, končno bančni ravnatelj. V akademskih letih je bil dejaven v akademskem društvu Jadran, pozneje pri Slovenski krščansko socialni zvezi in Novem listu. Zadnja leta je vodilno sodeloval pri športnih društvih Polet in Jadran.

UMRLA PREDVOJNA IN EMIGRANTSKA POLITIKA

Že jeseni je pri Sv. Ani v Slovenskih goricah v visoki starosti umrl predvojni narodni poslanec ljudske stranke in »ljudski tribun štajerskih viničarjev« **Jože Špindler**. Po vojni je živel v Clevelandu, a se je pred leti vrnil v Evropo.

V Kaliforniji pa je 29. novembra umrl častni predsednik Slovenske demokratske stranke in od leta 1944 liberalni predstavnik v Slovenskem narodnem odboru inž. **Ladislav Benc**. Rodil se je leta 1890. Zelo je bil dejaven pri Sokolu. Leta 1969 je v Londonu izdal spomine Na braniku za sokolske ideale, v Sokolskem vestniku (ZDA) pa je pred leti objavil spomine na medvojni nemški zapor in prva leta emigracije.

SOCIALNI DEMOKRATI

V Cankarjevem domu v Ljubljani je bil 16. februarja ustanovni občni zbor slovenske socialnodemokratske zveze. Njen vodja je inž. France Tomšič.

Ponedeljkovi večeri DSI

Predstavnik založbe Avsenak in akademik dr. Bogo Grafenauer (desno) na predstavitvi Zgodovine Langobardov Pavla Diakona v DSI.

V Peterlinovi dvorani so se v februarju nadaljevali kulturni večeri, ki jih redno pripravlja Društvo slovenskih izobražencev. Prvi ponedeljek, 6. februarja, je bil posvečen slovenskemu kulturnemu prazniku in Prešernovemu dnevu. Na Prešernovi proslavi so razglasili izid literarnega natečaja Mladike in podelili priznanja Mladi oder, o čemer poročamo posebej. Pri kulturnem programu pa je sodeloval dekliški zbor Vesela pomlad z Opčin pod vodstvom Franca Pohajača. Zbor, ki se je na tekmovanju v Vittorio Veneto uvrstil na prvo mesto, je navdušil tudi tržaško občinstvo in je izven programa moral dodati še eno pesem. Slavnostni govornik je bil deželni svetovalec Bojan Bre-

zigar in njegov govor objavljamo v tej številki v celoti.

V ponedeljek, 13. februarja, je bil gost DSI akademik prof. dr. Bogo Grafenauer iz Ljubljane. Skupaj s predstavnikom založbe Obzorja Avsenakom sta predstavila knjigo Zgodovina Langobardov Pavla Diakona, ki jo je dr. Grafenauer prevedel v slovenščino in opremil z opombami in temeljito znanstveno študijo.

Naslednji ponedeljek, 20. februarja, je o pripravah na letošnji škofijski misijon poročal Dušan Jakomin. Zadnji ponedeljek v mesecu pa je govoril o svoji zadnji knjigi Usodne odločitve dr. Franca Bučar iz Ljubljane.

FLAJBANOVA ŠTIPENDIJA

Na sedežu Slovenskega dobrodelnega društva v Trstu so konec januarja podelili 2. Flajbanovo štipendijo za slovenske visokošolce. Prejel jo je Marko Budal, študent prvega letnika elektrotehnične fakultete na Tržaški univerzi; letno bo prejemal po 2.000.000 lir.

Iz istega sklada sta dobila študijske podpore še Pavel Di Marcantonio iz Nabrežine (1.000.000 lir) in Alenka Legiša iz Trsta (400.000 lir). Ostale podpore bodo podeljene marca. SDD je letos namenilo za slovenske visokošolce 6.200.000 lir.

PREŠERNOVE NAGRADE

Na osrednji Prešernovi proslavi ob 140-letnici pesnikove smrti so v ljubljanskem Cankarjevem domu prejeli Prešernove nagrade kostumografinja Alenka Bartl, plesalec Mojmir Lasan in dramatik ter pisatelj Rudi Šeligo. Iz Prešernovega sklada so prejeli nagrade: baritonist Emil Baronik, pesnik Milan Dekleva, grafik Harald Draušbaher, igralka Veronika Drolc, režiser Franci Slak, skladatelj Maks Strmčnik, slikarka Marija Lucija Stupica, režiser Vito Taufer, koroška pesnica Maja Haderlap in tržaški slikar Franko Vecchiet.

Jubilej prof. Laure Abrami

Čestitke in zahvalo naše skupnosti si je zaslužila prof. Laura Abrami, ki je 7. februarja letos praznovala lep življenjski jubilej, ko je dopolnila 70 let. To so desetletja, nasičena z ustvarjalno skrbjo za našo šolo, z delom za naše društveno življenje, z vnemo za usodo slovenske Cerkve v Trstu. Tri področja, na katerih bo zavzetost Laure Abrami gotovo pustila globoke sledove. Aktivna že v prvem povojnem obdobju, ko je bila naša skupnost še vsa šibka od dolgotrajnega fašističnega preganjanja, posledic druge svetovne vojne in ideološkega boja, ki je razsajal, je prof. Laura Abrami opravila veliko delo predvsem pri razvijanju našega šolstva, ki je prav z njo dobilo moderen vzgojni zavod, kot je znanstveni licej F. Prešeren. Ustanovila je Vincencijevo konferenco ter jo utemeljila do potrebnih priznanj in do pravnega položaja. Bila je tudi med ustanovitelji Društva slovenskih izobražencev in njegova prva predsednica. Dragocena je bila tudi njena požrtvovalna prisotnost v raznih škofijskih organih tržaške Cerkve.

KIPAR AHČIN, ARHITEKT SULČIČ, EMIGRACIJA

Kot smo v anteni že poročali, je imel slovenski argentinski kipar France Ahčin dve razstavi v Sloveniji. Večino eksponatov je daroval slovenskim ustanovam. Izdali so katalog o njegovi razstavi, imeli intervjuje z umetnikom, na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa je sodeloval pri okrogli mizi o kulturi med slovenskimi izseljenci.

Marca so v Ljubljani odprli razstavo o arhitektu, likovniku in pesniku Viktorju Sulčiču (1895-1973) iz Sv. Križa pri Trstu, ki je od leta 1924 živel in ustvarjal v Argentini. Razstavo je pripravila dr. Irena Mislej.

Tednik Mladina pa je začel objavljati niz sestavkov o slovenski politični emigraciji, tudi z odgovori na vprašalnik, ki so jih prispevali vidni zdomci.

UMRL DEKAN KOMJANC

V goriški bolnišnici je 28. januarja umrl duhovnik Marjan Komjanc. Števerjanskim staršem se je rodil leta 1917 v begunstvu na Štajerskem. V duhovnika je bil posvečen v Gorici leta 1940. Od 1947 do ukinitve je vodil v Gorici urad IRO za Slovence. Bil je katehet, dušni pastir v Pevmi, Gabrjah in od 1972 v Sovodnjah, kjer je bil župnik in dekan.

SPOMENIK SPRAVE

Svet za kulturo pri Socialistični zvezi delovnega ljudstva Slovenije je na pobudo Slovenske demokratične zveze začel razpravo o spomeniku, ki naj bi ga postavili vsem žrtvam vojne, fašizma in stalinizma. Svet je povabil Spomenko Hribar, ki je pred leti prva pisala o obelisku sprave, naj pošlje pismene pripombe k razpravi, v kateri so na omenjeni seji sodelovali Miloš Mikeln, Dimitrij Rupel, Igor Torkar, Tone Peršak, Anton Stres in Ciril Zlobec.

Še pred tem se je v slovenskem matičnem tisku znova pojavilo več zapisov o »nezaznamovanih grobovih« in spomenikih, ki jih take ali drugačne žrtve (domobranci, taboriščniki, žrtve dachauskih procesov) zaslužijo. Pobudniki komemoracije žrtev stalinizma in človeških zmot, ki je bila 1. novembra na Žalah v Ljubljani, pa so predlagali, naj bi na tistem mestu pokopališča, kjer se še naprej prižigajo sveče za rojake brez grobov, vsadili »lipo sprave«.

Sekcija za sodobno zgodovino pri Zvezi zgodovinarjev Slovenije pa je 3. marca priredila v Ljubljani okroglo mizo o žrtvah II. svetovne vojne. Na dan je prišla zahteva po novem vrednotenju vseh slovenskih vojnih žrtev.

1989

Prelita bratov kri bo zakričala
in vse gorje prestanega trpljenja,
ko se zločinov bo trdnjava

[zamajala

in v tolažbo živih
odprle bodo se grozljive jame,
kjer srd malikov krive vere
pokosil žrtvam tisočera je

[življenja!

Živel spomin še mnoge bo

[rodove,

kako skrivaj častile so se žrtve,
čeprav Slovenci še imamo —
prepovedane grobove!

In naš dom ne bo več ječa!

UMRL BORTOLO PETRONIO

V koprskem domu za ostarele je 2. marca umrl predvojni komunist Bortolo Petronio. Aktiven je bil predvsem v Trstu. Ob kominformu je ostal kot eden redkih italijanskih komunistov zvest Titu. Neodvisno socialistično zvezo je zastopal kot tržaški občinski svetovalec v letih 1956-58, po razpustu leta 1962 pa je, kot večina vodilnih, prestopil v PSI.

Izid XVII. literarnega natečaja Mladike

Komisija je prejela 17 novel 16 pisateljev in 13 ciklov pesmi 10 pesnikov. Zastopani so najrazličnejši kraji: Trst, Barkovlje, Repen, Mavhinje; Koper, Piran in Lucija v Istri; Nova Gorica, Komen, Renče in Branik s Primorske; Ljubljana, Škofja Loka, Šoštanj, Titovo Velenje in Reka iz Jugoslavije; Dunaj, Argentina in Avstralija.

Kakor so različni kraji avtorjev, tako so seveda različni motivi in prijemi, navdihi in jezikovna posoda. Komisija je vsa dela natančno pretehtala in zlasti upoštevala umetniško nadarjenost in jezikovno kulturo. Ugotovila je, da lahko podeli vse tri nagrade za prozo in prvo in drugo za poezijo.

Komisija je takole utemeljila posamezne nagrade:

1. nagrado je dobila novela **Istragea mea**. Delo je postavljeno v slovensko Istro in obravnava izviren motiv partizanskega borca, ki se naseli na kmetiji izseljene italijanske družine. Avtorjev prikaz se odlikuje po globokem življenju v zemeljsko in človeško usodnost sodobne Istre ter po izpovedni pristnosti in umetniški silovitosti.

Avtor novele je **Franjo Frančič** iz Pirana.

2. nagrado je dobila novela **Hrast in trta**. Novela je postavljena na naš Kras, obravnava pa sodobni motiv zakonskega življenja: odtujevanje žene zaradi

moževe prezaposlenosti. Novela je napisana s psihološkim pristopom, z dobro kompozicijo in v kultiviranem jeziku.

Avtorica novele je **Martina Legiša** iz Mavhinj.

3. nagrado je dobila novela **Nogica**. Motiv je zajet iz zdravniškega življenja: zdravnik si boleče očita manjši operacijski poseg, za katerega se je pozneje izkazalo, da ni bil potreben. Avtor se je močno vživel v junakovo duševnost in zgodbo obdelal v večem jeziku.

Avtor novele je **Andrej Arko** iz Komna.

V poeziji je dobil prvo nagrado izbor pesmi iz cikla **Igra za življenje**. Tematika pesmi je ljubezenska, pristna občutenost se v njej družijo s sproščenim in izvirnimi izrazom.

Avtorica cikla je **Neža Maurer** iz Škofje Loke.

Drugo nagrado je dobil izbor pesmi iz cikla **Kras in moč**. Močno zemeljsko čustvovanje sega v religiozno metaforiko in to v izredno osebnem jeziku in slogu.

Avtor cikla je **Igor Vrabec** iz Anglije, ki je dobil tudi lani nagrado za pesmi.

Tretje nagrade komisija ni mogla podeliti, priporočila pa je uredništvu Mladike, da bi morebiti odkupila in objavila dve ali tri novele.

Na Prešernovi proslavi v Finžgarjevem domu na Opčinah je prvič nastopila s samostojnim sporedom fantovska skupina zbora Vesela pomlad, ki jo vodi Franc Pohajač.

ROZAJANSKE KOLINDREN

Rezijanska pesnica Silvana Paletti je letos izdala prvi rezijanski stenski koledar v domačem narečju.

GALERIJA N. NEMCA

Družina rajnega mladega kiparja Negovana Nemca je odprla javnosti njegov delovni atelje v rojstnih Biljah. Galerijo bo upravljal Goriški muzej.

50-LETNICA

PREPELUHOVE SMRTI

Prva letošnja številka revije Borec prinaša referate in povzetek razprave s posveta ob 50-letnici smrti slovenskega socialnega misleca in politika Albina Prepeluha — Abditusa. Priredila sta ga Center za politološke raziskave in Društvo politologov Slovenije. Predavali so Janko Prunk, Jurij Perovšek, Zdenko Čepič, Igor Lukšič in Milan Zver.

KNJIGA O RUPNIKU

Centar za informacije i publicitet v Zagrebu je začel izdajati zbirko Tragom izdaje i zločina (osem knjig). Lani je med drugim izšlo delo Aleksandra Vojinovića Leon Rupnik.

MISIJON

V soboto, 25. februarja, se je začel v tržaški škofiji slovenski del ljudskega misijona z izredno bogatim in razvejanim duhovnim programom.

ZA KOSOVO

Ob izrednem zaostrovanju krize na Kosovu in spopada med dvema konceptoma jugoslovanskega razvoja je prišlo 27. februarja v Cankarjevem domu v Ljubljani do zborovanja proti uvedbi izrednega stanja ter za mir in sožitje na Kosovu. Dokument o tem so podpisali in govornike za shod določili skupno predstavniki Zveze komunistov Slovenije, Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Zveze socialistične mladine Slovenije, Odbora za varstvo človekovih pravic, Kmečke zveze, Slovenske demokratične zveze, Socialno-demokratske zveze Slovenije, komisije Pravičnost in mir pri pokrajinski škofovski konferenci, Medškofijskega odbora za študente in drugih uradnih in alternativnih skupin. Po Sloveniji je bilo za dokument zbranih en milijon podpisov...

NOVA CERKEV V KOPRU

V novem delu Kopra so začeli 1. februarja graditi novo cerkev. Posvečena bo svetemu Marku.

X. TISCHLERJEVA NAGRADA

Deseto Tischlerjevo nagrado, ki jo podelujeta Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza, so 23. januarja izročili ravnatelju Slovenske gimnazije v Celovcu. Pok. prof. Jožko Tischler je poleg drugega veljal za »očeta slovenske gimnazije«. Pred podelitvijo je bilo v zreški cerkvi slovesno bogoslužje, nato je bila še komemoracija na pokopališču. Narodni svet je napovedal izdajo posebnega zbornika o dr. Tischlerju.

POZABLJENI AKADEMIKI

Slovenska akademija znanosti in umetnosti se je v svoji publikaciji ob 50-letnici ustanovitve končno spomnila tudi članov, ki so bili nekoč črtani in ves naslednji čas povsem zamolčani. To so: filozof France Veber in matematik Rihard Zupančič (izključena 1945), pravnik Leonid Pitamic in teolog ter filozof Aleš Ušeničnik (črtana 1948) in jezikoslovec Karel Oštir (sam izstopil 1958). V časopisu je bil objavljen tudi podatek, da je nekdanja Akademija znanosti in umetnosti dobila sedanji naziv Slovenska AZU z naredbo gen. Rupnika 10. novembra 1943.

UMRLA S. MARIJA TEREZIJA

V Gorici je 22. januarja umrla 82-letna notredamska sestra Marija Terezija Stergar, doma iz Rojana v Trstu. Dolgo je delala v Bariju, zadnja leta pa v Gorici.

JUBILEJ KATOLIŠKEGA GLASA

Goriški tednik Katoliški glas je za svojo 40-letnico izdal 2. februarja posebno številko z intervjuji z uredniki in drugim gradivom.

V zadnjih številkah je opazno sodelovanje nekaterih mladih izobražencev.

SDZ - SSK

V Ljubljani je bilo 24. januarja srečanje med predstavnictvom deželne tajništva Slovenske skupnosti in vodstva Slovenske demokratične zveze. Posvečeno je bilo medsebojnemu spoznavanju in razpravi o položaju v zajedstvu ter v matici.

SKRB ZA IZSELJENCE

Po upokojitvi ljubljanskega pomožnega škofa dr. Leniča je v Slovenski pokrajinski škofovski konferenci prevzel skrb za dušno pastirstvo med slovenskimi izseljenci koprski škof msgr. Pirih.

GLOBALNA ZAŠČITA

Minister za deželna vprašanja Maccanico je 1. februarja v senatu napovedal, da bo vlada v teku enega meseca pripravila svoj osnutek zaščitnega zakona za Slovence. V Trstu se je takoj začela nerazumna gonja nasprotnikov zaščite v različnih strankah in skupinah. Mesec je seveda že minil...

Predstavniki manjšine so vsekakor 7. februarja obiskali ministra in mu obrazložili želje slovenske narodnostne skupnosti. Že pred tem, 28. januarja, so v Beogradu obiskali jugoslovanskega zunanjega ministra Lončarja in zveznega predsednika SZDL Čolakovića. To je bilo pred obiskom italijanskega zunanjega ministra Andreottija v Beogradu, ki je bil tudi zaprosen za obisk, do katerega pa ni prišlo.

JUBILEJI

Duhovnik dr. Jože Prešeren, ki od leta 1945 deluje v Trstu in ima med drugim velike zasluge pri organizacijah za mladino, v publicistiki in kot graditelj Marijinega doma v ul. Risorta, je 4. februarja praznoval 80-letnico.

Znani beneški javni delavec prof. Pavel Petričič, bivši komunistični pokrajinski svetovalec v Vidmu, publicist (v italijanščini je pred kratkim izdal knjigo o Benečiji v drugi vojni) in pobudnik slovenske šole, je 6. februarja praznoval 60-letnico.

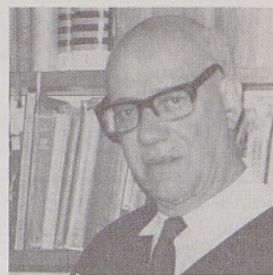
MLADINA SSK

Mladinska sekcija Slovenske skupnosti je imela 5. marca v izbranih prostorih kongresnega centra na Pomorski postaji v Trstu svoj 3. deželni kongres. Poleg številnih članov iz Trsta in Gorice so bili prisotni mnogi strankini predstavniki, gostje mladinskih političnih in drugih organizacij iz Furlanije-Juljske krajine, Slovenije in Koroške. Tajniško poročilo je prebral Damjan Terpic, predsedniško poročilo pa David Slobec. Nastopil je tudi Dekliški zbor Devin.

EXPOLANGUES

Na veliki šesti razstavi Expolangues v Parizu, ki se je končala 6. februarja, je bil tokrat kotichek tudi za manjšinske jezike Evrope. Slovensko razstavo sta pripravila Slovenski raziskovalni inštitut in Založništvo tržaškega tiska. Pri raznih spremnih prireditvah so sodelovali deželni svetovalec Bojan Brezigar, pesnik Marko Kravos in raziskovalec dr. Pavel Stranj.

Umrli dr. Tine Debeljak

V petek, 20. januarja letos, je umrl v Buenos Airesu v Argentini v 86. letu starosti dr. Tine Debeljak, vodilni slavist, literarni zgodovinar, prevajalec, kritik, pesnik, pisatelj in urednik. Doma je bil iz Škofje Loke, kjer se je rodil 27. aprila 1903 v družini 11 otrok. Dovršil je Škofijsko klasično gimnazijo v Šentvidu nad Ljubljano 1922, slavistiko pa je študiral v Ljubljani, Pragi in spet v Ljubljani, kjer je diplomiral 1927. Po vojaškem roku je odšel v Krakov na Poljsko, da bi se po navodilu prof. Ivana Prijatelja pripravil za prof. na ljubljanski univerzi. Leta 1930 se je vrnil domov in nastopil službo prof. v Nikšiču v Črni gori. Tu je ostal do 1935, ko je podal ostavko na državno službo in sprejel mesto kulturnega urednika pri dnevniku Slovincu. Leto pozneje je doktoriral s tezo **Reymontovi Kmetje v luči književne kritike**, ki je izšla v knjigi. Že 1930 je skupaj z Antonom Vodnikom in Rajkom Ložarjem urejal *Dom in svet*, od 1938 do konca izhajanja 1944 pa je urejal *Dom in svet sam*.

Uveljavljal se je v raznih kulturnih društvih, zlasti v taktih, ki so imela zveze s slovanskimi narodi. Bil je tajnik Društva prijateljev poljskega naroda, odbornik Jugoslovansko-češkoslovaške lige, Bolgarske lige, član mednarodnega pisateljskega društva PEN-klub, Slavističnega društva, Narodne galerije, Prosvetne zveze, pomagal je ustanoviti muzej v Škofji Loki, član razsodišča za literarne nagrade mesta Ljubljane, banovine in predsedstva Ljubljanske pokrajine.

Maja 1945 je odšel na Koroško in od tod v Rim, kjer je sodeloval z dr. Mihom Krekom v socialnem odboru za begunce in tesno delal s poljskimi izobraženci in vojaki Andersove armade v Rimu. Marca 1948 se je naselil v Buenos Airesu v Argentini in začel drugi del svojega življenja. Najprej je bil čistilec steklenic v farmacevtskem laboratoriju, potem uradnik v cementni tovarni v Olavarriji (300 km od Buenos Airesa) do upokojitve, od 1954, ko je prišla za njim družina (žena, sin in hčerki) v Buenos Airesu. Tu si je postavil hišo in se ves posvetil kulturnemu delu. Postal je na ukrajinski katoliški univerzi sv. papeža Klimenta v Rimu, na podružnici v Buenos Airesu, prof. za primerjalno slovansko literaturo, ki jo je predaval v kastiljanščini za vse slušatelje, odločilno pa je sodeloval pri ustanovitvi slovenskega oddelka na njej, kjer je predaval slovensko literarno zgodovino v slovenščini. Istočasno je bil član Svobodne Akademije znanosti in umetnosti v Parizu.

Leta 1954 je bil Debeljak med ustanovitelji Slovenske kulturne akcije (SKA), osrednje organizacije za Slovence zunaj domovine, ki ima več ustvarjalnih odsekov, izdaja revijo **Meddobje** in mesečnik **Glas Slovenske kulturne akcije**. Debeljak je bil prvih deset let predsednik SKA, do konca pa je sodeloval v Meddobju, kateremu je bil od 11. do 16. letnika odgovorni urednik. Prav tako je bil pet let v uredniškem odboru tednika Svobodna Slovenija in več let v uredniškem odboru Koledarja Zbornika Svobodne Slo-

vincije. Napisal je nad tisoč člankov različne vsebine, predvsem je sproti ocenjeval slovenske publikacije v Argentini in zamejstvu. Nadaljeval je torej delo, ki ga je opravljal v Slovincu in Domu in svetu.

Ob vsem tem delu pa je tudi literarno ustvarjal. Pesnitri je začel že v gimnaziji in v osmi šoli prišel v Dom in svet, kateremu je ostal zvest do konca. Pisal je v duhu slovenskega ekspresionizma in novega katoliškega križarskega verskega čustvovanja. V Argentini je končno prišel do pesniških zbirk: **Velika črna maša za pobite Slovence** (1949), **Poljub** (1950), **Mariji**. Rapsodije za prvo Marijino sveto leto 1954 (1954), **Kyrie eleison** — slovenski Veliki teden (1955) in **Oratorij o Baragi** (1957). Velika črna maša je mogočna pesnitev o trpljenju slovenskih ljudi med vojno, sestavljena iz kantat, oratorijev in himen, različne velikosti in oblike, a tudi različne vrednosti. Prevladujeta ekspresionizem in barok. Poljub je svojevrstna ljubezenska lirika, ker tako pretresljivih krikov po odsotni ženi nimamo v slovenski poeziji. V Mariji opeva dogodke iz Marijinega življenja, prosi jo zase in za narod, na koncu pa opeva šest Marijinih božjih poti. Kyrie eleison so kratki verzi o slovenskem trpljenju med vojno ob risbah akademske slikarke Bare Remčeve. Tudi Oratorij je nastal zaradi glasbe.

V prozi je napisal nekaj črtic o življenju Slovincov v Argentini, ki so prve te vrste v slovenski literaturi: **Naša hiša, Zametene stopinje, Življenje in smrt Mate Markoviča, Ab urbe condita**. Pripravljala je zbirko **Črni Kamnitnik**, a je ni dokončal.

Debeljakovo esejistično delo je nepregledno, ker ga je ogromno in je dostikrat nepodpisano. Pomembni sta zlasti razpravi v Zborniku Svobodne Slovenije: **Panorama slovenskih leposlovnih ustvarjalcev v emigraciji** (1955) in **Trideset let zdomske emigracijske književnosti 1945 — 1975** (1973-75 - 57 velikih strani drobnega tiska).

Odkril je Franceta Balantiča v knjigi **V ognju groze plapolam** (1944) in v zbranem delu **France Balantič** (1956). Prav tako je odkril Ivana Hribovska v **Pesem naj zapojem** (1965). Izbral, uredil, uvod in opombe je napisal v Ivana Preglja **Moj svet in moj čas** (1954). Urednik in komentator je bil pri 16 knjigah.

Ves čas pa je tudi prevajal iz vseh slovanskih jezikov. Prevodov je toliko, da jih tu ne moremo navajati. Izmed ostalih prevodov je treba omeniti Dantejev **Pekel** (1959) in največji argentinski nacionalni ep Joseja Hernandeza **Martin Fierro** (1970).

Dr. Tine Debeljak je bil izredno nadarjen, izobražen in delaven, glavni ohranjevalec slovenske besede v Argentini. Njegov odhod je velika izguba za vse Slovence.

Daljša bibliografija s sliko je izšla v Zborniku Svobodne Slovenije 1968, stran 179-194, krajši življenjepis in oznaka pesmi v Mladiki 1969, 69-71.

Martin Jevnikar

IZ SLOVENSKE PUBLICISTIKE

ŠE ENO ALTERNATIVNO GIBANJE V JUGOSLAVIJI

V 1. št. smo spregovorili o ustanovitvi SDZ, Slovenske demokratične zveze. Tokrat bo govor o vzorniku najnovejšega gibanja, SDZS — Socialdemokratske zveze. O podobnostih in razlikah.

V četrtek, 16. februarja 1989, bo v veliki dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani, ustanovni zbor Socialdemokratske zveze Slovenije. Prav v tem prostoru je, pred dobrim mesecem dni, nastala Slovenska demokratična zveza. Od objave o ustanovitvi Iniciativnega odbora pa do nekaj dni pred ustanovitvijo zveze je pristopno izjavo podpisalo skoraj tisoč članov. Razglasitev socialdemokratske zveze (bodoče) za avtonomno politično organizacijo pa je povzročila ugibanja o tem, ali je že čas za ustanovitev stranke in je torej tolerantnost že prišla do tiste meje, ko je ustanovitev stranke možna.

Člani iniciativnega odbora so zapisali, da se **»ne zavzemamo za diktaturo proletariata ali kakršno koli drugo obliko diktature, tudi ne za nasilni prevzem oblasti, pač pa za delovanje v parlamentarni demokraciji.«**

Tisto, kar je bilo že na začetku jasno, je bilo: demokracija in neposredne volitve. Toda za parlamentarno demokracijo in neposredne volitve je tudi Slovenska demokratična zveza. Socialdemokrati imajo to smolo, da se ustanavljajo za Slovensko demokratično zvezo, čeprav je njihova ideja (vsaj javno publicirana) starejša. Zdaj se namreč nehote postavlja vprašanje, kaj je tisto, kar bo vsebinsko ločilo obe zvezi, kajti formalno so stvari jasne. Slovenska demokratična zveza je sestavni del Socialistične zveze in nima programa.

Socialdemokrati pa imajo program za vsa področja, tako kot jih imajo stranke povsod po svetu in v tem vidim razliko; pokriti poskušamo vsa področja in ponuditi program za vse sloje in vse politične opredelitve.

Imamo osem temeljnih področij svojega delovanja: politični sistem, pravosodni sistem, gospodarstvo, sindikat, socialna politika, mednarodni položaj Slovenije, položaj Slovencev v Jugoslaviji in zamejstvu in obrambna politika.

(Teleks, 16. II. 1989)
(Razni avtorji)

IZ PROGRAMSKE IZJAVE

Socialdemokrati se zavzemajo za ponovno uveljavitev dela kot dobrine, podjetništvo in lastninski pluralizem.

Podpiramo tržno gospodarstvo z gospodarskimi organizacijami, ki niso odvisne od političnih in ki so gospodarsko popolnoma odgovorne za svoja delovanja.

Dosledno se bomo zavzemali za odprte meje in prost pretok ljudi, blaga in informacij.

Socialdemokrati se zavzemamo za popolno podreditev vojaškega aparata demokratično izvoljeni skupščini. Zavzemali se bomo za ukinitve vojaških sodišč. Financiranje vojske naj bo izključno v domeni civilnih oblasti.

Zavzemamo se za sodoben razvoj kmetijstva in za ukinitve zemljiškega maksimuma.

Zavzemamo se za samostojnost Slovenije pri oblikovanju sebi primerne gospodarskega sistema in ekonomske politike.

(Teleks, 16. II. 1989)
(Razni avtorji)

KAM NAJ MERIJO ALTERNATIVNA GIBANJA V SR SLOVENIJI

Najjasnejšo analizo o teh gibanjih razberemo iz kritičnega zapisa Slavoj Žižka v Mladini.

Politična razprava v »alternativnih« krogih zadnje tedne postaja nenavadno podobna razpravi na »ladji norcev«, se pravi, na prosluli 20. seji CK ZKJ: **političnih razlik kot takih ni mogoče izreči.** Postopoma se je namreč izoblikoval niz »splošnih mest«, ki jih vsi ponavljajo na vseh mogočih okroglih mizah, v intervjujih itd.: politični pluralizem (vključno s strankami), slovenska suverenost (vključno z možnostjo odcepitve od Jugoslavije), vstop v Evropo (vključno s pridružitvijo EGS), sprostitve tržnih zakonitosti (vključno z »rekapitalizacijo«), za nameček pa še kaj o neodvisnih sindikatih, o ekologiji (po možnosti zavito v »ohranitev slovenske naravne dediščine«) itd. — programi zvez, strank itd., ki vznikajo, so si nenavadno podobni.

Nič kaj razveseljiva ni vizija, da bo osrednji projekt alternative postal pisanje novega Svetega Teksta, Teksta, kjer si bodo podajali roke pesniki in znanstveniki. Teksta, ki ne bo »zgolj ideološki«, ampak bo izvirno poetsko-politično dejanje, ki bo postavilo temelje narodovemu bivanju.

Grobo in jasno povedano: menim, da je takšno osredinjenje energije na novo ustavo politično zgrešeno; menim, da bi morala v sedanjem trenutku alternativa vsaj glavnino svoje energije usmeriti v to, da čim prej zapolni, zavzame čim več političnega prostora, t.j. da izkoristi sedanjo relativno odprtost in preprede vso Slovenijo z organizirano mrežo zvez, strank, glasil, da se agresivno začene vključevati v vse procese političnega odločanja, da vse »volilne boje«, naj bodo še tako farsični, »vzame zares«, da povsod, kjer je to možno, izsili spremembo »pravil igre« — skratka, da **izsili takšno dejansko stanje, ko oblasti ne bo preostalo drugega, kot da novo razmerje moči tudi formalno potrdi, se pravi legalizira.**

(Slavoj Žižek,
Mladina, 17. II. 1989)

ANTENA

UMRL DR. LUKA SIENČNIK

V Dobrli vasi je 21. januarja umrl koroški prosvetni in narodnopolitični delavec dr. Luka Sienčnik. Imel je 84 let, po poklicu pa je bil živinozdravnik. Med vojno je bil pri partizanih, kasneje je bil tudi občinski svetovalec Enotne liste. Pisal je o koroški zgodovini in šolstvu. Izdal je tri knjige.

KONCERT V BARILOČAH

Na 21. božičnem koncertu v Bariločah (Argentina) je pel znani zbor Niños y jóvenes cantores de Bariloche, ki ga je ustanovila, dolgo vodila in tudi pospremila na evropsko turnejo goriška rojakinja Lučka Kralj Jerman. Zdaj ga vodi mladi Andrej Jan. Med pevci pa je še vedno veliko slovenskih imen.

BOŽIČ

Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije se je končno zedinila, naj bo božič dela prost dan. Zdaj mora to potrditi skupščina z zakonom.

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

O NOVIH SLOVENSКИH STRANKAH (Če ČUK nastavi mikrofona dvema udbovcema...)

Prvi: Kdaj je že bilo, ko so ustanovljali svojo SDZ oni liberalci ali kar so že, z onim Dimitrijem Ruplom na čelu? Če ni bilo pasje, tam v Cankarjevem domu! Veš, da sem komaj dihal?

Drugi: Če se ti natepe vsa reakcija, kar jo zmore Ljubljana! Meni na balkonu ni bilo tako hudo.

Prvi: No, danes pa je bilo manj gneče, s temi socialdemokrati. Zame so socialdomobranci.

Drugi: Pa se mi zdi inž. Tomšič, oni z bradico à la Lenin, oni iz Litostroja, nevarnejši od Rupla.

Prvi: Ne bi rekel. Kar vprašaj se, kdo je pravzaprav prvi dal na ogenj to godljo. In jo kahal. Kdo? Literati!

Drugi: Socialdemokrati, to so nekaj drugega, fant. Ti lahko potegnejo za sabo delavce. Tovarne, dragi moj, ISKRO...

Prvi: Potegnili bodo, kolikor bomo dopuščali mi. Pištrole in tanke imamo mi, ne?

Drugi: Dokler jih ne razprodamo tretjemu svetu za devize...

Prvi: Zase mislim, da so nevarnejši od liberalcev in socialdemokratov neki drugi...

Drugi: Kominformovci bi že bolje znali pokaditi pod nos samoupravljanju.

Prvi: Kakšni kominformovci! IB je pokopan. Klerikalci!

Drugi: Kje si videl komu nos?

Prvi: Ker jih je sama potuhnjenost! Puščajo druge naprej, sami pa čakajo. Naj se prej liberalci in socialisti podrekajo, dokler Partija čisto ne crkne, potem bomo že nastopili mi! Ne poznaš klerikalcev. Njim se oblasti ni treba učiti. Za sabo imajo Jegliče in Korošce...

Drugi: Fantaziraš. S klerikalci smo menda ja enkrat za vselej opravili v Kočevskem Rogu. In kaj

bi bilo, ko ne bi. Ko bi tistih deset tisoč zagrizencev danes živelo, se poročilo, naredilo deset tisoč družin...

Prvi: Opravili! Figo smo opravili! Odkod pa se jemljejo tiste množice na Rakovniku pa v Stični pa na Brezjah?

Drugi: Tisto so same devetdnevnicice in misi-joni.

Prvi: Zakaj hudiča morava potem midva tiste dni najbolj dirjati, loviti pridige na mikrofona, nastavljati ušesa škofom?

Drugi: Naše delo pač. V potu svojega obraza boš jedel kruh: velja tudi za udbovca.

Prvi: Kje pa! Oni nad nami že vedo, na koga je treba najbolj paziti. Naj le prileze na dan kakšna Slovenska krščanska demokracija! Boš v Cankarjevem domu tudi na balkonu komaj dihal. Si predstavljaš, kako bi se vsulo, od Dolenjske do Prekmurja?

Drugi: Krščanske demokracije — ne, te ne bomo dovolili.

Prvi: Če pride rit in šiba skupaj, dragec...

Drugi: Ne bomo.

Prvi: Kučan bi jo.

Drugi: Dolanc pa ne.

Prvi: Jaz bi združil v sindikat kaplane, jih včlanil v Socialistično zvezo, dal za predsednika stranke škofa Grmiča...

Drugi: Ti, da nisva midva danes pod uhljem kakšnega mikrofona, ko tako brezskrbno čvekava?

Prvi: Midva?

Drugi: Poglej onegale tipa tamle, kako je dal predse na mizo nekaj v usnjenem etuiju.

Prvi: Fotoaparata bo.

Drugi: Ko da midva ne operirava s podobnim orodjem vsak dan!

Prvi: Zmeraj manj, dragec. Časi se spreminjajo. Nobeden ne zna latinsko, pa vsi pravijo Tempora mutantur. Treba bo v penzijo.

Drugi: Samo da tisti hudič ni kaj posnel. Lej ga, kako vstaja. Kako odhaja. Jaz bom zahteval tisto škatlo... (Vstane)

Prvi: Kar daj, če hočeš priti v kakšno MLA-DINO...

Drugi (spet sede): Veš, da je za znoret, s tem pluralizmom?

Prvi: Sploh je bilo narobe, da smo šli graditi tisti Cankarjev dom sredi Ljubljane.

Drugi: Prekleta, gradili smo ga za pluralizem...

(Posneto v mestecu X dne 16. februarja 1989)

LISTNICA UPRAVE

Še enkrat želimo opozoriti na nove cene za naročnine v letu 1989. Navedene so na 2. strani platnic, na dnu prvega stolpca. Od lanskih so rahlo višje, ceno za posamezen izvod pa smo ohranili nespremenjeno. V nadaljevanju najprej objavljamo seznam prijateljev naše revije, ki so za naročnino sami določili znatno višjo vsoto. To so:

PODPORNIKI MLADIKE:

Štefan Falež, Rim, 100.000 Lir
Roman Di Battista, Števerjan, 78.000 Lir
Anton Rustja, Milan, 50.000 Lir
Franc Malalan, Vejna, 120.000 Lir
druž. Repinc, Opčine, 40.000 Lir
Neva Fonzari, Tržič, 72.000 Lir
Maksimilijan Jezernik, Rim, 100.000 Lir
Lojzka Sosič Čevdek, Trst, 40.000 Lir
Željka Simčič, Gorica, 50.000 Lir
Joseph Kogoj, Francija, 63.424 Lir
Franc Rode, Rim, 50.000 Lir
Irena Srebotnjak, Trst, 50.000 Lir
Julka Štrancar, Trst, 50.000 Lir
Ljubka Šorli, Gorica, 74.000 Lir
Zlatka Legiša, Devin, 40.000 Lir
Marijina družba, ul. Risorta, Trst, 40.000 Lir
Benjamin Černic, Vrh, 40.000 Lir
Ivan Kretič, Devin, 50.000 Lir
Žarko Škerlj, Mačkolje, 40.000 Lir
Anica Zahar, Boršt, 40.000 Lir
Marija Elsbacher Angeli, Videm, 50.000 Lir

Jurij Slokar, Barkovlje, 50.000 Lir
Jože Fajdiga, Gorica, 48.000 Lir
Xenia Levak, Trst, 50.000 Lir
Pavel Zlobec, Milje, 40.000 Lir
Ana Tomišič, Mačkolje, 40.000 Lir
Stojan Kertelj, ZDA, 66.500 Lir
Zora Pertot, Barkovlje, 40.000 Lir
Celestin Malalan, Opčine, 50.000 Lir
Zavod Sv. Družine, Gorica, 40.000 Lir

DAROVI ZA TISKOVNI SKLAD MLADIKE

Ob poravnavi naročnine so darovali za tiskovni sklad naše revije:
N. N., 50.000 Lir
Joško Bizjak, Trst, 14.000 Lir
Dimitrij Bregant, London, 12.000 Lir
Karel Vojska, Švica, 11.000 Lir
Mario Zahar, Zabrežec, 10.000 Lir
Angela Smotlak, Zvonko Simčič, Miro Tavčar, Fanika Klanjšček, Pepica Martelanc, Ivo Kralj, Livija Furlan Cotič, Franc Kete, Marilka Čotar Koršič, Branko Slavec, Ciril Turk, Adrijana Krapež, Justina Slavec, družina Seražin, Breda Klanjšček, Jolanda Koršič, Ema Kralj, Ljuba Smotlak, Ivan Sajovic, Livij Valenčič in Marija Breclj: vsak po 6.000 Lir
Ivanka Mihelčič 5.000 Lir
Alojz Povhé in Martin Kranner po 4.000 Lir
Jožef Hutter, Andrea Macuzzi, Lučana Budal, Neva Bandelj, Janez Belej, Evfrazija Kravos, Frida Širca in Klavdij Zlobec po 1.000 Lir.

Ta seznam vsebuje postavke, zabeležene do 28. februarja letos.

Vsem, ki ste s podporno naročnino in darom izkazali naklonjenost naši reviji, se pristrčno zahvaljujemo!

ANTENA

UMRLA

PROF. DOLLAR MANTUANI

Že 21. septembra je v Torontu umrla v visoki starosti geologinja prof. Ljudmila Dollar Mantuani. Do leta 1945 je predavala na ljubljanski univerzi. Po izselitvi je bila v Ontariu vodilni geolog pri pokrajinskih elektrarnah. Napisala je tudi več knjig.

VATIKAN O MANJŠINAH

V Vatikanu je papeška komisija Pravičnost in mir 10. februarja predstavila dokument proti rasizmu. V njem pa so tudi jasni poudarki o pravicah narodnih manjšin.

SLOVENSKI SMUČARJI

Na svetovnem prvenstvu v alpskem smučanju v Vailu v Koloradu (ZDA) je postala Mateja Svet svetovna prvakinja v ženskem veleslalomu. Tomaž Čižman pa je bil tretji v superveleslalomu.

KRAŠKI PUST

Na tradicionalnem Kraškem pustu na Opčinah je 5. februarja sodelovalo deset vozov, šest skupin in kakih 7.000 gledalcev. Prvo nagrado so odnesli pustni delavci iz Gropade in s Padrič, drugo pa iz Saleža in Zgonika. Veliko »pozornost« so pritegovale težave s prometom.

*Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost*

Koršič

Anton Koršič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

NA POMOČ...

Slovenski klub v Trstu je začel svojo letošnjo sezono z nekajmesečno zamudo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev — tako smo brali v poročilu z občnega zbora v Primorskem dnevniku. Zato razmišljamo, kako bi mu finančno pomagali in ga rešili iz denarne stiske. Morda z akcijo 10.000...

* * *

NARODNOSTNI TRENUTEK SLOVENCEV V ITALIJI

»Jaz sem zadovoljen... Moramo biti ponosni... Ni vse tako slabo... Biti moramo optimisti... Jaz sem optimist...«

Zadovoljen zamejski Slovenec

* * *

SKRIVALNICA ANTIFAŠISTOV

Globalna / Grilz / zaščita / Palcich / Slovencev / Sluga / v Italiji / Zuppin /

Rešitev v prihodnji številki, če bo.